بەندی چوارەم

شوبهەی ئەوانەی کە ئاهەنگ گێڕان بە دروست دادەنێنن

بەشی یەکەم
شوبهەکانیان لە قورئانی پیرۆزدا

بەشی دووەم
شوبهەکانیان لە فەرمودەی پیرۆزی پێغەمبەردا ﷺ

بەشی سێیەم
ئەو شوبهانەی کە ڕاو بۆچونن

شوبهەی[1] ئەوانەی کە ئاهەنگ گێڕان بە دروست دادەنێن:

هەندێ لەوانەی ئاهەنگ دەگێڕن بەو بۆنەوەیە، چەند شوبهەیەك باس دەکەن و وا گومان دەبەن کە ئەوە حەق و ڕاستە، بەڵام لە ڕاستیدا سەرابێکەو بەس، چونکە شوبهەکانیان:

أ- یان دەقێکی ڕاستە بەڵام بە ڕوونی و ئاشکرایی دەلالەت لەسەر مەبەستەکەیان ناکات و مانای سەرەکی بەڵگەکە دەگۆڕن و لە شوێنی خۆیدا بەکاری ناهێنن (يحرفون الكلم عن مواضعه)[2].

ب- یان دەقەکە ناڕاستەو هەرچەندە بە ڕوونی و ئاشکراییش دەلالەت بکاتە سەر مەبەستەکەیان بەڵام دەقێکی لاوازەو بە بەڵگە حیساب ناکرێت، چونکە لە هیچ بوارێك لە بوارەکانی شەرعدا کارو کردەوە بە بەڵگەو فەرمودەی لاوازو هەڵبەستراو بە دەم پێغەمبەرەوە ﷺ ناکرێت.

وە هەروەها ئەو شوبهانەش کە دەیان هێننەوە دەکرێت دابەشیان بکەین بە سەر سێ بەشی بنچینەی سەرەکیدا، بەم شێوەیە:

یەکەم: شوبهەکانیان لە قورئانی پیرۆزدا:

ئەمەش بە هێنانەوەی چەند ئایەتێك لە قورئانی پیرۆزدا کە دەیکەن بە بەڵگە بۆ ئەوەی شەرعیەت بدەن بە بیدعەکەیان و بە هۆیەوە بیسەلمێنن کە بەبێ بەڵگە مەولود ناخوێننەوەو ئاهەنگ ناگێڕن بە ڵکو پشت بە قورئان دەبەستن و بەڵگەیان بە دەستەوەیە، کە بێ گومان ئەم ئایەتانەش کە ئەوان دەیهێننەوە نابن بە بەڵگە بۆ کارەکەیان، چونکە هاوەڵانی بەڕێزی پێغەمبەر ﷺ ئاوا لەم ئایەتانە نەگەیشتون و هەروەها زانایانی تەفسیرو ڕاڤەکارانی قورئانیش بەم شێوەیە تەفسیرو لێکدانەوەیان بۆ ئەم ئایەتانە نەکردووە.

دووەم: شوبهەکانیان لە فەرمودەی پیرۆزی پێغەمبەردا ﷺ:

هەندێ لە شوبهەکانی تریان بریتین لە چەند فەرمودەیەکی پیرۆزی پێغەمبەری پێشەوامان ﷺ کە مانای سەرەکی فەرمودەکەیان گۆڕیوەو بە هەڵەو بۆ مەبەستی تر بەکاری دەهێنن، یان وتەی هەندێ لە هاوەڵانن و ناگەنەوە سەر پێغەمبەر ﷺ، وە لە ڕاستیشدا زۆرێك لەم فەرمودەو وتانە نەك ناگونجێن و نابن بە بەڵگە بۆیان، بەڵکو دەبن بە بەڵگە لەسەر خۆیان و دەکرێت وەك بەڵگە لەسەر ئەوان بهێنرێتەوە.

سێیەم: ئەو شوبهانەی کە ڕاو بۆچونن:

وە هەندێ لە شوبهەکانی تریان کە بە هیچ شێوەیەك نابن بە بەڵگەو پشتیان پێ نابەسترێت، بریتیە لە ڕاو بۆچون و قیاسی هەڵەی چەند کەسانێك کە بە ووشەی (**بە ڕای من، یان پێم وایە، یان ئاوا باشترە، یان....و یان......و یان....**)، کە ئەمە قسە کردنە بەناوی دینەوە بە بێ بەڵگە، لە کاتێکدا بنچینەی هەموو قسەیەك کە بەناوی دینەوە بکرێت بریتیە لە بەدەستەوە بوونی بەڵگەی ڕاست و دروست لە قورئان و سوننەت بۆ سەلماندنی قسەو بابەتەکە.

---

[1] ئەگەرچی ئەوەی ئەوان دەیهێننەوە بەشێکیان ئایەت و فەرمودەن و لە بنچینەدا هەریەکەیان لە شوێنی تایبەتی خۆیاندا دەبن بە بەڵگەو کاریان پێ دەکرێت، بەڵام ئەوان یان جێگای خۆیان نیە کە تێیدا بەکاریان دەهێنن، وە یان ماناو مەبەستەکەی دەگۆڕن، بۆیە دەکرێت لێرەدا بڵێین ئەمانە وەك شوبهەیەك بەکار دەهێنن بۆ شەرعیەت دان بە کارەکەیان.

[2] المائدة/١٣.

وە پشت بە خوای پەروەردگار هەر یەکەیان لە شوێنی خۆیداو بە بەڵگەی قورئان و فەرمودەی ڕاست و صەحیحی پێغەمبەر ﷺ و وتەی زانایانی باوەڕ پێکراوی ئەم ئوممەتە وەڵام دەدەینەوە بۆ ئەوەی هەموو لایەکمان لەسەر چاو ڕۆشنی بین و کارێك نەکەین کە خواو پێغەمبەر ﷺ پێی ڕازی نەبن و فەرمانی ئەوانی لەسەر نەبێت.

بەشی یەکەم
شوبهەکانیان لە قورئانی پیرۆزدا

شوبهەی یەکەم:

یەکێ لەو شوبهانەی کە ئەوان دەیکەن بە بەڵگە، ئەو ئایەتەی خوای پەروەردگارە کە دەفەرموێت: ﴿ قُلْ بِفَضْلِ ٱللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِۦ فَبِذَٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا۟ ﴾[3] واتە: (بڵێ: بە فەزڵ و ڕەحمەتی خوا دڵخۆش بن)، دەڵێن: دڵخۆشی بە پێغەمبەر ﷺ خواستێکی فەرمان پێ کراوە بە بەڵگەی ئەو ئایەتە، دوایی دەڵێن: خوای گەورە فەرمانمان پێ دەکات دڵخۆش بین بە (ڕەحمەت)، وە پێغەمبەریش ﷺ گەورەترین ڕەحمەتە، وە بەڵگەیەکی تریان ئەوەیە کە دەڵێن خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ وَمَآ أَرْسَلْنَـٰكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَـٰلَمِينَ ﴾[4] واتە: (تۆمان نەناردووە تەنها بە ڕەحمەت نەبێت بۆ هەموو خەڵکی)، ئەوە یەکێ لە بەڵگەکانیان بوو.

لە وەڵامیاندا دەڵێین:-

یەکەم:- دانانی ئەو ئایەتە بە بەڵگە هاوەڵان و پێشین باسیان نەکردووەو بەو شێوازە تەفسیریان نەکردووە، وە ئەگەر خێریش بوایەو بەو شێوەیە بوایە، ئەوا ئەوان پێشمان دەکەوتن و ئەنجامیان دەدا، وە داهێنانی بیدعەش لە دیندا کە بەڵگەی لەسەر نەبێت بەسەر خاوەنەکەیدا دەدرێتەوە، وە تەفسیری سەلەف بۆ ئەو ئایەتەو وتەیان لەسەری ئەوەیە کە (فەزڵ و رەحمەتی خوا) بریتیە لە ئیسلام وسوننەت .

دووەم:- وە تەفسیر کردنی(الرحمة) لە ئایەتی ﴿ وَمَآ أَرْسَلْنَـٰكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَـٰلَمِينَ ﴾ بە دڵخۆش بوون بە لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ هەڵەیە، چونکە ئەو ئایەتە بەڵگەیە لەسەر ناردنی پێغەمبەر ﷺ بە پەیامی پێغەمبەرایەتی نەك لە دایك بوونی، وە نێوانی لەدایك بوونی و ناردنی وەك پێغەمبەر ﷺ نزیکەی (٤٠) ساڵ بووە، وە هەموو ئەو دەقانەی وەصفی پێغەمبەر ﷺ دەکەن بە (ڕەحمەت)، ئەوە وەصفەکە بۆ دوای ناردنیەتی وەك پێغەمبەر ﷺ، وە هیچ بەڵگەیەك نیە لەسەر ئەوەی کە لە دایك بوونی بەڕەحمەت وەصف کرابێت.

---

3 یونس/٥٨

4 الأنبياء /١٠٧

شوبهەی دووەم:

وە یەکێ لەو شوبهانەی تر کە بە بەڵگە ئەیهێننەوە بۆ دروستیەتی مەولود خوێندنەوە، ئەو ئایەتەیە کە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ إِنَّآ أَرۡسَلۡنَٰكَ شَٰهِدٗا وَمُبَشِّرٗا وَنَذِيرٗا لِّتُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكۡرَةٗ وَأَصِيلًا ﴾[5]، واتە: (بە ڕاستی تۆمان ناردووە بە شاهید و مژدە دەرو ترسێنەر، تا بڕوا بە خواو پێغەمبەرەکەی بهێنن و یارمەتی بدەن و ڕێزی بگرن و بە گەورەی دابنێنن، وە بەیانی و ئێواران تەسبیحاتی خوا بکەن)، ئەم ئایەتە کە فەرمان بە ڕێز گرتن و پشتگیری پێغەمبەر ﷺ دەکات، بەسەر کەسانێکدا هاتۆتە خوارەوە کە زۆر لەئێمە بە تەقواترو بەڕێزتر بوون و پڕ بە مانای ئایەتەکە ڕێزو پشتگیری خۆیان بۆ پێغەمبەر ﷺ دەربڕیوە، جا ئایا ئەوان عەقڵیان بەوە نەشکاوە کە ئەم یادە بکەنەوە؟!! یان بە تەواوی دڵنیابوون لەوەی کە بەو شێوازە خۆشەویستی و پشتگیری دەرنابڕدرێت؟ دیارە وەڵامەکەی ڕوونە، چونکە ئەوان زانیویانە کە خۆشویستنی پێغەمبەر ﷺ بە شوێن کەوتنی سونەتەکانیەتی نەك بە ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوە بە بۆنەی لە دایك بونی .

شوبهەی سێ یەم:

وە ئایەتێکی تر کە دەیکەن بە بەڵگە، ئەو ئایەتەیە کە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ وَرَفَعۡنَا لَكَ ذِكۡرَكَ ﴾[6] ، لە وەڵامی ئەم شوبهەیەدا دەڵێین: بەرز ڕاگرتنی ناوی پێغەمبەر ﷺ بەوە نابێت کە ئێمە بە هەر هۆکارو کردەوەیەك، جا بیدعە بێت یان تاوان، ناوی پێغەمبەر ﷺ بەرز ڕابگرین، بەڵکو بەرز ڕاگرتنی ناوی پێغەمبەر ﷺ بە زیندوو کردنەوەی سوننەتەکانی و صەڵاوەت لێدان و مراندنی بیدعەکان دەکرێت، وە کە خوای گەورەش ناوی بەرز کردۆتەوە بەوە کردوویەتی کەوا بیست و چوار سەعات و بەردەوام لە کاتی بانگدا لەگەڵ ناوی خوای گەورە ناوی (**محمد** رسول الله) دەهێنرێت ﷺ، وە خۆی و فریشتەکانی صەڵاواتی لەسەر دەدەن و فەرمانیش بە بڕواداران دەکات کە سەڵاواتی لەسەر بدەن وەك دەفەرموێ: ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ وَمَلَٰٓئِكَتَهُۥ يُصَلُّونَ عَلَى ٱلنَّبِيِّۚ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ صَلُّواْ عَلَيۡهِ وَسَلِّمُواْ تَسۡلِيمًا ﴾[7] واتە: (بە ڕاستی خواو فریشتەکانی سەڵاوەت لەسەر پێغەمبەر ﷺ دەدەن، ئەی ئەوانەی ئیمانتان هێناوە ئێوەش سەڵاوەتی لەسەر لێدەن......).

شوبهەی چوارەم:

شوبهەیەکی تریان بریتیە لە دابەزاندنی سینی و سفرەیەك خواردن لە ئاسمانەوە بۆ سەر عیسی علیه السلام و شوێن کەوتوانی وەك خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ قَالَ عِيسَى ٱبۡنُ مَرۡيَمَ ٱللَّهُمَّ رَبَّنَآ أَنزِلۡ عَلَيۡنَا مَآئِدَةٗ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ تَكُونُ لَنَا عِيدٗا لِّأَوَّلِنَا وَءَاخِرِنَا وَءَايَةٗ مِّنكَۖ وَٱرۡزُقۡنَا وَأَنتَ خَيۡرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴾[8] واتە:(عیسی وتی: خوایە گیان سفرەیەك خواردن لە ئاسمانەوە بۆ ئێمە بنێرە تا ببێت بە جەژن بۆ سەرەتاو ئاخری ئێمەو بەڵگەیەك بێت

---

5 الفتح/٨ و٩

6 الشرح: ٤

7 الأحزاب/٥٦

8 المائدة/١١٤

لەسەر گەورەیی تۆ، وە ڕزق و ڕۆزیمان بدە بە ڕاستی تۆ باشترین ڕۆزی دەری)، وە دەڵێن دابەزینی سینیەك خواردن ببێت بە جەژن بۆ عیسى علیه السلام و شوێن کەوتوانی، ئەوە هیچ بێ شەرعیەکی تێدا نیە کە ڕۆژی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ بکرێت بە جەژن و ڕۆژی ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوە.

لە وەڵامی ئەم شوبهەیەدا دەڵێین:

١- ئەوە هیچ کە ئەم ئایەتە ناگونجێ لێرەدا بە بەڵگە بهێنرێتەوە، چونکە ئەمە تایبەت بووە بەوان.

٢- کاتێکیش ئاینی پیرۆزی ئیسلام هات دوو جەژنی بۆ موسڵمانان بڕیاردا لە جیاتی هەموو جەژنەکانی سەردەمی جاهیلی، وەك پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (کان لکم یومان تلعبون فیهما، وقد أبدلکم الله بهما خیراً منهما، یوم الفطر ویوم الأضحى)[9]، واتە: (ئێوە دوو ڕۆژتان هەبووە ئاهەنگتان تێدا گێڕاوەو یاریتان تێدا کردووە، بە ڕاستی خوای گەورە ئەو دوو ڕۆژەی بۆ گۆڕین بە دوو ڕۆژی چاکتر لەوانە، (واتە جەژنی ڕەمەزان و قوربان).

9 أخرجه النسائي رقم (١٧٣)، وصححه الألباني.

بەشی دووەم

شوبهەکانیان لە فەرمودەی پیرۆزی پێغەمبەردا ﷺ

شوبهەی یەکەم:

شوبهەی یەکەمیان ئەو فەرمودەیەی پێغەمبەرە ﷺ کە دەفەرموێت: (مَن سَنَّ في الإسلام سنَّةً حسنةً فَلَهُ اجرها واجرُ مَن عملَ بها الى يوم القيامة)[10]، واتە: (هەر کەسێك ڕێگایەکی چاك لە ئیسلامدا دابهێنێت، ئەوە ئەجرو پاداشتی خۆیی و ئەوانەیش کە کاری پێ دەکەن پێ دەگات هەتا ڕۆژی قیامەت).

وەك لە ناوەڕۆکی فەرمودەکەدا دەردەکەوێت کە مەبەست لە (السنة الحسنة) بریتیە لە سوننەتێك کە لە بنچینەدا لە شەرعدایەو بەڵگەی لەسەرە، بەڵام خەڵکی وازیان لێ هێناوە یان ئەنجامی نادەن، وەك شێخ سليم الهلالي لە کتێبی (البدعة وأثرها السئ في الأمة)دا دەڵێت: (خێرو ماڵ بەخشین شتێکی شەرعیەو هەر لە زووەوە ئەنجام دراوە بە دەق و بەڵگە، ئایا وا دەبینن کە ئەو هاوەڵە بیدعەیەکی حەسەنەو چاکی هێنابێت کە پێشتر لە دیندا نەبووە؟!)[11].

وە هەروەها دەڵێت: (سوننەتی حەسەنەو چاك؛ بریتیە لە زیندوو کردنەوەی کارێکی شەرعی کە خەڵکی لەو کاتەدا ئەنجامی نادەن و وازیان لێ هێناوە، وە لە سەردەمی ئێستادا ئەگەر کەسێك سوننەتێکی واز لێ هێنراو زیندوو بکاتەوە، پێی ناوترێت: بیدعەیەکی حەسەنەو چاکی هێناوە، بەڵکو دەوترێت: سوننەتێکی حەسەنەو چاکی هێناوە، کەوابوو سوننەتی حەسەنەو چاك ئەوەیە کە بنچینەیەکی شەرعی و بەڵگەی ڕاست و دروستی لەسەر بێت و خەڵکیش وازیان لێ هێنابێت و پاشان یەکێك بێت و ئەو سوننەتە لەناو خەڵکیدا زیندوو بکاتەوە؛ نمونەش وەك ئەوەی کە عومەری کوڕی خەطاب ڕەزای خوای لێ بێت ئەنجامی دا کە بریتی بوو لە زیندوو کردنەوەی سوننەتی نوێژی تەراویح بە جەماعەت و بە یانزە ڕکات)[12].

وە زیندوو کردنەوەی سوننەتی تریش کە ئێستا خەڵکی ئەنجامی نادەن، وەك نوێژکردنی هەردوو جەژنەکان لە نوێژگە (المُصَلَّى) کە پێغەمبەر ﷺ لە مزگەوت ئەنجامی نەدەدان، وە کە ئێستاش کەسێك بێت و لەگەڵ خەڵکی ناوچەکە بچن لە دەرەوەی شار نوێژ بکەن، ئەوە پێی ناوترێت بیدعەیەکی حەسەنەی هێناوە، بەڵکو دەوترێت سوننەتێکی حەسەنەی هێناوە؛ چونکە وەك باسمان کرد پێغەمبەر ﷺ ئەو دوو نوێژەی لە مزگەوت نەکردوون و ئەنجام دانیان لە دەرەوە زیندوو کردنەوەو شوێن کەوتنی سوننەتی پێغەمبەری پێشەوامانە ﷺ، وە یان ئەو سوننەتانەی کە زۆر بە کەمی ئەنجام دەدرێن وەك ئەنجام دانی نوێژی مردوو بە جەماعەت، یان ئەنجام دانی (مەڕە

---

10 أخرجه مسلم (١٠١٧)و (٢٠٧٣)، وأخرجه أحمد (١٩١٧٧)و (١٩١٩٥)و (١٩٢٢١)و (١٩٢٢٣)و (١٩٢٢٧)، والترمذي (٢٦٧٥)، والنسائي (٢٥٥٣) وفي الكبرى (٢/٢٣٣٥)، وابن ماجه (٢٠٣)، وغيرهم.

11 البدعة وأثرها السئ في الأمة ص: ٢٦ سليم الهلالي.

12 هەمان سەرچاوەی پێشوو.

منداڵە) (العقيقة)[13] وە زۆر سوننەتی تریش کە ئێستا ئەنجام نادرێن، زیندوو کردنەوەیان بریتیە لە سوننەتی حەسەنەو چاك، چونکە لە بنچینەدا خۆیان سوننەتن و خەڵکی وازیان لێ هێناون و ئێستا ئەنجامیان نادەن.

کەوابوو ئەم فەرمودەیە ناگونجێت بە بەڵگە بهێنرێتەوە بۆ شەرعیەت دان بە کارێکی داهێنراوو بیدعەی وەك (مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بەو بۆنەیەوە)، چونکە وەك ڕوون و ئاشکرایە کە ئەم کارە هیچ بەڵگەو بنچینەیەکی شەرعی لەسەر نیەو بەڵکو داهێنراوو بیدعەیە.

وە بەکار هێنانی ئەم فەرمودەیەش بە بەڵگە گۆڕینی مانای ڕاستەقینەی فەرمودەکەیە، کە گومانی تێدا نیە ماناو مەبەستی فەرمودەکە ئەمە ناگەیەنێت.

وە هەروەها شێخ محمد بن صالح العثيمين ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەڵێت: (بەڕاستی مانای (من سنَّ) واتە: (هەر کەسێك سوننەتێك زیندوو بکاتەوە کە پێشتر هەبووەو بەڵام ئێستا نەماوەو ئەویش زیندووی دەکاتەوە)، وە هەروەها دەڵێت: (السن) لێرەدا بە مانای کار پێکردن و جێ بە جێ کردن دێت نەك بە مانای شەرعیەت پێدان و داهێنانی لە لایەن خۆیەوە، وە مانای فەرمودەکە (من سنَّ في الإسلام سنة حسنة) بەم شێوەیەی لێ دێت: (من عمل بها تنفيذاً لا تشريعاً) واتە: کارپێکردن و جێ بە جێ کردنی نەك شەرعیەت پێدان و بە شەرع دانانی؛ چونکە دانانی شەرع ڕێگە پێ نەدراوە (كل بدعة ضلالة)[14].

وە لە وەڵامی پرسیارێکدا کە ئاڕاستەی شێخ صالح بن فوزان الفوزان کرا دەربارەی فەرمودەی (من سنَّ في الإسلام سنة حسنة)، کە بیدعەچیەکان (أهل البدع) دەیکەن بە بەڵگە بۆ ڕازاندنەوەو شەرعیەت دان بە بیدعەکانیان.

ئەویش لە وەڵامدا وتی: ئەم فەرمودەیەی پێغەمبەر ﷺ کە دەفەرموێت: (من سنَّ في الإسلام سنة حسنة) خۆی بەڵگەیە لەسەر بیدعەچیەکان؛ چونکە پێغەمبەر ﷺ نەیفەرمووە: (من ابتدع في الإسلام بدعة حسنة)، بەڵکو وەك دیارە فەرمویەتی: (من سنَّ في الإسلام سنة حسنة)، وە (سنة حسنة) لە ئیسلامدا بریتیە لە زیندوو کردنەوەی سوننەت، وە زیندوو کردنەوەی سوننەتیش ئەوەیە کە خەڵکی نایزانن و پێی ئاگادار نین، یان لە بیریان چۆتەوە؛ وە هەندێ لە زانایان زیندووی دەکەنەوەو خەڵکیش شوێنیان دەکەون.

وە بەڵگەش لەسەر ئەم تەفسیرە هۆکاری فەرمودەکەیە، ئەویش ئەوەبوو کە پێغەمبەر ﷺ هانی خەڵکیدا بۆ خێرو چاکە کردن کاتێك کە هەندێ خەڵکی دەست کورت و موحتاج هاتنە لای، پاشان خەڵکی لە مزگەوت کۆکردەوەو وتاری بۆ خوێندنەوەو هانی دان و جوڵاندنی بۆ خێرو چاکە کردن، دواتر کە پێغەمبەر ﷺ لە وتارەکە بۆوە، پیاوێك لە هاوەڵان هات و تورەکەیەکی پارە پێ بوو، تورەکەیەکی گەورە بوو کە دەستی ماندوو ببوو بە هەڵگرتنی و لەبەر دەستی پێغەمبەری ﷺ دانا، پاشان خەڵکیش شوێنی کەوتن، کاتێك پێغەمبەر ﷺ بینی کە خەڵکی زۆر خێریان هێناو خێرەکە زۆر بوو، دەم و چاوی گەشایەوەو خۆشی و شادی پێوە دیاربوو، وە فەرموی: (مَن سَنَّ في الإسلام سنَّةً حسنةً فَلَهُ اجرها واجرُ مَن عملَ بها الى يوم القيامة) وە ئەم هاوەڵە بەڕێزە بەو ماڵە زۆرەوە

---

[13] (مەڕە منداڵە) (العقيقة): بریتیە لە ئەنجام دان و سەربڕینی ئاژەڵ بۆ منداڵی تازە لە دایك بوو لە دوای تێپەڕ بوونی هەفتەی یەکەمی تەمەنی، کە بۆ منداڵی کوڕ دوو ئاژەڵەو بۆ کچیش یەك ئاژەڵ، وە ئەگەر کەسەکە هەژارو نەبوو بوو ئەوا بۆ کوڕیش دەتوانێت هەر یەك ئاژەڵ سەر ببڕێت.

[14] الإبداع في كمال الشرع وخطر الإبتداع، شيخ محمد بن صالح العثيمين رحمه الله، (ص/٢٦).

هات، وە کاتێك خەڵکی بینیان شوێنی کەوتن و پێش بڕکێیان دەکرد لەسەر ئەم کارە، وە بۆیان بوو بە سوننەتێکی حەسەنەو چاك.

وە چاکەو خێر کردنیش بە هەژاران لە سوننەتی پێغەمبەرانەو خوای پەروەردگاریش فەرمانی پێکردووە، وە پێغەمبەریش ﷺ بە هەمان شێوە فەرمانی پێکردووە، بەڵام ئەم هاوەڵە بەرێزە زیندووی کردەوەو کاری پێکرد، خەڵکیش چاویان لیّ کردو هەمان کاری ئەویان ئەنجامدا، وە بوو بە هۆکارێکی خێر بۆیان.

وە لە فەرمودەیەکی تریشدا پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (من دعا الى الهدى كان له الأجر مثل أجور مَن تبعه، لا ينقص ذلك من اجورهم شيئاً، و مَن دعا الى ضلالة كان عليه من الإثم من آثام مَن تبعه، لا ينقص ذلك من آثامهم شيئاً)[15] واتە: (هەر کەسێك بانگەوازی بکات بۆ ڕێنمایی کردن و کاری چاکە، ئەوە ئەجرو پاداشتی هەموو ئەوانەشی بۆ هەیە کە شوێنی دەکەون، بە بیّ ئەوەی هیچ لە ئەجرو پاداشتی ئەوان کەم بێتەوە، وە هەر کەسێکیش بانگەوازی بکات بۆ گومڕیی و کاری خراپە، ئەو گوناهو تاوانی هەموو ئەوانەشی لەسەر دەبێت کە شوێنی دەکەون، بە بیّ ئەوەی هیچ لە گوناهو تاوانی ئەوان کەم بێتەوە)[16].

وە شێخ محمد ناصرالدين الألباني ڕەحمەتی خوای لیّ بێت لە (البدع والشبهات)دا دەڵێت: (ئەم فەرمودەیە بە پێچەوانەی مانا ڕاستەقینەکەی پێغەمبەر ﷺ تەفسیر دەکەن، کە پێچەوانەکەشی هیچ ناکۆك نیە لەگەڵ ئەم قاعیدەو بنچینە ئیسلامیە: (كل بدعة ضلالة، وكل ضلالة في النار)، وە فەرمودەکە ئاوا تەفسیر دەکەن و دەڵێن: (من سنَّ في الإسلام سنة حسنة)، واتە: (مَن ابتدع في الإسلام بدعة حسنةً)، بە واتای: (هەر کەسێك بیدعەیەکی چاك لە دیندا دابهێنێت)، وە ئەمەش تەفسیرو لێکدانەوەیەکی باطلە)[17].

شوبهەی دووەم:

وە شوبهەیەکی تریان ئەو فەرمودەیەی پێغەمبەرە ﷺ کە دەربارەی گەورەیی ڕۆژی هەینی (جمعة) دەفەرموێت: (من أفضل أيامكم يوم الجمعة، فيه خلق آدم، و فيه قبض....)[18]، واتە: (لە باشترین ڕۆژەکانتان ڕۆژی هەینی یە، ئادەم لەو ڕۆژەدا دروست کراوەو هەر لەو ڕۆژەشدا مردووە).

محمد بن علوي المالكي لە کتێبی (الذخائر المحمدية)داو لاپەڕە (٢٧٠) ئەم شوبهەیە دەهێنێت، وە هەروەها (يوسف بن هاشم الرفاعي) هەمان شوبهە باس دەکات و دەیکەن بە بەڵگە بۆ شەرعیەت دان بە بیدعەی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بەو بۆنەیەوە.

وە ئەم فەرمودەیەی کە پێشتر باسکرا، ماناکەی زۆر ئاشکراو ڕوونەو هیچ شتێکی نادیارو شاراوەی تێدا نیە، بەڵام ئەوەی جێگای سەر سوڕمان و سەر سامیە ئەوەیە کە ئەوان بە شێوەیەك تەفسیری دەکەن و باس لە

---

15 رواه مسلم (٢٦٧٤)، وأخرجه مالك في (موطئه) في كتاب القرآن (٥٠٧)، وأخرجه موصولا أحمد (٩١٧١)، وأبو داود (٤٦٠٩)، والترمذي (٢٦٧٤)، والدارمي (٥١٣)، وابن ماجه (٢٠٦)، وغيرهم.

16 البدع وأثرها السيئ، شيخ صالح بن فوزان الفوزان.ص

17 البدع والشبهات، للشيخ محمد ناصرالدين الألباني رحمه الله.ص

18 مسند أحمد بن حنبل ١٥٨٣٧، سنن ابن ماجه ١٠٧١ و ١٦٣٢، سنن أبي داود ٨٩٦، صحيح ابن خزيمة ١٦٢٨، صحيح ابن حبان ٩١١، معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني ٩٢٦ .

فەرمودەکە دەکەن، کە هیچ کەسێکی ژیرو خاوەن هۆش و بیر ئەم جۆرە تەفسیرو لێکدانەوەیە وەرناگرێت و بڕوای پێ ناهێنێت.

لێکدانەوەی فەرمودەکەش ئاوا دەهێنن و دەڵێن: (فیه ولد آدم)، لە کاتێکدا پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : (فیه خلق آدم). وە شێخ حمود بن عبدالله التویجري ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە کتێبی (الرد القوي علی الرفاعي والمجهول وابن العلوي)دا زۆر بە ڕوونی وەڵامی ئەم شوبهەیە دەداتەوەو دەڵێت: (ئێمە پرسیار لە ابن العلوي و الرفاعي دەکەین: کێ باوکی ئادەمە؟ وە کێ دایکیەتی کە لێی بووە؟ وە داوایان لێ دەکەین بەو شێوەیەی کە پێغەمبەری خوا موسی علیه السلام داوای کرد، کە خوای گەورە هەواڵ دەدات دەربارەی کە فەرمویەتی: ﴿ أَعُوذُ بِٱللَّهِ أَنۡ أَكُونَ مِنَ ٱلۡجَٰهِلِينَ ﴾[19]، وە چ جەهل و نەفامی و نەزانیەك لەو قسەیە خراپترە کە بڵێن ئادەم لە دایك بووە؟!!)، وە بەردەوام دەبێت و دەڵێت: (بەڕاستی گۆڕینی فەرمودەی پێغەمبەر ﷺ (فیه خلق آدم) بە (فیه ولد آدم)، لە لایەن (ابن العلوي و الرفاعي)یەوە، لەو درۆیانە دەژمێردرێن کە بە دەم پێغەمبەرەوە ﷺ هەڵبەستراون، وە پێغەمبەریش ﷺ فەرمویەتی: (من كذب عليّ متعمداً فليتبوأ مقعده من النار)[20]، واتە: (هەر کەسێك درۆ بە دەم منەوە هەڵبەستێت با جێگەی خۆی لە ئاگردا خۆش بکات).

وە هەروەها دەڵێت: (وە پێغەمبەر ﷺ ڕۆژی جومعەی تایبەت نەکرد بەوەی کە هیچ سوننەت و کارو کردەوەیەکی تێدا ئەنجام بدرێت، وە نەهی کردووە لە تایبەت کردنی ئەم ڕۆژە بە بەڕۆژوو بوون، وە تایبەت کردنی شەوەکەشی بە هەڵسانەوەو نوێژ تێدا کردنی، لە ئەبو هورەیرەوە ڕەزای خوای لێ بێت ئەویش لە پێغەمبەرەوە ﷺ کە فەرمویەتی: (لا تختصوا ليلة الجمعة بقيام من بين الليالي، ولا تخصوا يوم الجمعة بصيام من بين الأيام)[21] ، واتە: (شەوی جومعە تایبەت مەکەن بە هەڵسانەوەو نوێژ تێدا کردنی لە نێوان شەوەکانی تردا، وە هەروەها ڕۆژی جومعە تایبەت مەکەن بە بە ڕۆژوو بوون لە نێوان ڕۆژەکانی تردا).

کەواتە ئەگەر پێغەمبەر ﷺ ڕۆژی جومعەی تایبەت نەکرد بە شتێك لە سوننەت و کردەوە تێدا کردن، لەبەر ئەوەی کە ئادەم علیه السلام تێیدا دروست کراوە، ئەی چ شتێك هەیەو پەیوەست بێت بەوەوە کە (ابن العلوي و الرفاعي) دەیهێنن و دەیکەن بە بەڵگە بۆ دروستێتی ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوە؟!!).

وە هەروەها دەڵێت: (بەڕاستی عیبادەت و پەرستن لەسەر شەرع و شوێن کەوتن (الشرع والإتباع) دامەزراوە نەك لەسەر ڕەئی و بۆچون و بیدعە کردن، وە ئەگەر پێغەمبەر ﷺ ڕۆژی لە دایك بوونی تایبەت نەکردبێت بە هیچ شتێك لە کردەوە تێدا ئەنجام دان جگە لە ڕۆژەکانی تر، ئەوە بۆ هیچ کەسێك نیە لە خەڵکی کە کارو کردەوەیەکی تێدا ئەنجام بدەن و دابهێنن کە خوای گەورە ئیزن و فەرمانی لەسەر نیە، وە پێغەمبەریش ﷺ ئەنجامی نەداوەو نەیکردووە.)[22] .

---

19 البقرة: ٦٧

20 رواه مسلم (٣)، وأخرجه البخاري (١١٠)و (٣٥٣٩)و (٦١٨٨)و (٦١٩٧)و (٦٩٩٣)، وأحمد (٨٧٨٤).

21 صحيح مسلم (١١٤٤)، وأخرجه البخاري (١٩٨٥)، أحمد (٩١٣٨)، وأبو داود (٢٤٢٠)، والترمذي(٧٤٣)، وابن ماجه (١٧٢٣)، وغيرهم.

22 **بڕوانە** (الرد القوي على الرفاعي والمجهول وابن العلوي) للشيخ حمود بن عبدالله التويجري ص/١٤٦ – ١٤٩

شوبهەی سێیەم:

وە هەروەها شوبهەیەکی تریان کە دەیکەن بە بەڵگە بۆ شەرعیەت دان بە مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، ئەو فەرمودەیەیە کە باس لە بە ڕۆژوو بوونی ڕۆژی دوو شەممە دەکات، کە دەفەرموێت: (ذاك يومٌ ولدتُ فيه و بعثتُ فيه، أو أنزل عليَّ فيه)[٢٣]، واتە: (ئەوە ئەو ڕۆژەیە کە تێیدا لە دایك بووم و نێردراوم، یان لەو ڕۆژەدا قورئانم بەسەردا دابەزیوە).

وەڵامی ئەم شوبهەیە:

بەڕاستی پێغەمبەر ﷺ ڕۆژی (١٢)ی ڕەبیعی یەکەمی تایبەت نەکرد بە بەڕۆژوو بوون و هیچ کردەوەیەك لە کردەوەکان لە نێوان ڕۆژەکانی تردا، وە ئەگەر پێغەمبەر ﷺ ڕۆژی لە دایك بوونی خۆی بە گەورە دانابا –وەك ئەوانەی مەولود دەخوێننەوەو ئاهەنگ دەگێڕن وا گومان دەبەن–، ئەوا ئەو ڕۆژەی دەکرد بە جەژن لە هەموو ساڵێکدا، یان تایبەتی دەکرد بە بە ڕۆژوو بون یان ئەنجام دانی عیبادەتێك لەو ڕۆژەدا، وە مادام تایبەتی نەکردووە بە هیچ شتێك لە عیبادەت کردن لە نێوان ڕۆژەکانی تردا، ئەوە بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کەوا فەزڵ و گەورەیی ئەم ڕۆژەی نەداوە بەسەر هیچ کام لە ڕۆژەکانی تری ساڵدا، وە خوای گەورەش دەفەرموێت: ﴿ لَّقَدۡ كَانَ لَكُمۡ فِي رَسُولِ ٱللَّهِ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرۡجُواْ ٱللَّهَ وَٱلۡيَوۡمَ ٱلۡأٓخِرَ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرًا ﴾[٢٤]، واتە: (بەڕاستی لە پێغەمبەری خوادا ﷺ پێشەنگی و پێشەوایەتیەکی چاك هەیە بۆ ئێوە، بۆ هەر کەسێك مەبەستی ڕەزامەندی خوای گەورەی بوێت و ئومێدی خۆشیەکانی بەهەشت بێت لە دوا ڕۆژدا، وە هەروەها پێویستە زیکرو یادی خوای گەورە زۆر بکات و دڵ و زمانی پێ پاراو بکات)، وە شوێن کەوتنی پێغەمبەریش ﷺ، بریتیە لە دەست گرتن بە سوننەت و ڕێنماییەکانیەوەو دوور کەوتنەوە لەو بیدعانەی کە ئەهلی بیدەع و بیدعە چیەکان دایان هێناون، وە لە ناویاندا بیدعەی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان؛ چونکە لە سوننەت و ڕێنماییەکانی پێغەمبەر ﷺ نیە، وە یەکێکیش نیە لە کارو کردەوەکانی هاوەڵانی ڕەزای خوایان لێ بێت.

وە هەروەها پێغەمبەر ﷺ ویستویەتی و ئارەزوی لەوە بووە کە ڕۆژانی دوو شەممە بە ڕۆژوو بێت لە هەموو هەفتەیەکدا هەروەك چۆن ویستویەتی کە ڕۆژانی پێنج شەممەو ڕۆژی عەرەفەو ڕۆژی عاشوراو ڕۆژانی سپی (أيام البيض)[٢٥]ی هەموو مانگێك و شەش ڕۆژ لە مانگی شەوال بە ڕۆژوو بێت.

کەواتە پێغەمبەر ﷺ ڕۆژی دوو شەممەی بە تەنها دیاری نەکردووە بۆ بە ڕۆژوو بوون، بەڵکو چەندەها ڕۆژی تریش هەن کە تیایاندا بە ڕۆژوو بووە، بۆیە بەهیچ شێوەیەك ناگونجێت ئەم فەرمودەیە بکرێت بە بەڵگە بۆ ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوە، وە فەرمودەکەش باس لە ڕۆژوو دەکات نەك شتێکی تر!!!

وە هەروەها هۆی ئەوەش کە پێغەمبەر ﷺ ڕۆژانی دوو شەممەو پێنج شەممە بە ڕۆژوو دەبوو،ئەوە بووە کە لەم دوو ڕۆژانەدا کردەوەکانی بەرز دەکرێنەوە بۆ لای خوای پەروەردگار، وە ئەویش ﷺ حەزی دەکرد کە

---

[23] رواه مسلم (١١٦٢)، وأخرجه أحمد (٢٢٦٠٠)و (٢٢٦٨٤)و (٢٢٧١٣)، وأبو داود (٢٤٢٥)و (٢٤٢٦)، والترمذي (٧٥٢)، وابن ماجه (١٧١٣)و (١٧٣٠)و (١٧٣٨)، وغيرهم.

[24] الأحزاب: ٢١

[25] کە ڕۆژانی (١٣ و ١٤ و ١٥)ی هەموو مانگێکی ساڵی کۆچی دەگرێتەوە.

کردەوەکانی دەخرێنە ڕوو و بەرز دەکرێنەوە بۆ لای خوای پەروەردگار بە ڕۆژوو بێت، وە ئەمەش لەو فەرموودانەی ئەبو هورەیرەو ئوسامەی کوڕی زەید ڕەزای خوایان لێ بێت دەردەکەوێت:

فەرموودەکەی ئەبو هورەیرە ڕەزای خوای لێ بێت، ئیمام (أحمد و الترمذی) ڕەحمەتی خوایان لێ بێت گێڕاویانەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: (تعرض الأعمال يوم الإثنين والخميس، فأحب أن يعرض عملي و أنا صائمٌ)[٢٦] ، واتە: (ڕۆژانی دوو شەممەو پێنج شەممە کردەوەکان دەخرێنە ڕوو، وە پێم خۆشە کە کردەوەکانی من دەخرێنە ڕوو بە ڕۆژوو بم).

وە فەرموودەکەی ئوسامەی کوڕی زەید ڕەزای خوای لێ بێت ئیمام (أحمد و النسائي) ڕەحمەتی خوایان لێ بێت گێڕاویانەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: (ذانك يومان يعرض فيهما الأعمال على رب العالمين، فأحب أن يعرض عملي و أنا صائمٌ)[٢٧]، واتە: (ئەوە دوو ڕۆژن کە کردەوەکانی تێدا دەخرێنە ڕووی پەروەدگاری جیهانیان، وە من پێم خۆشە کە کردەوەکانم دەخرێنە ڕوو بە ڕۆژوو بم).

کەواتە هۆی بە ڕۆژوو بوونی پێغەمبەر ﷺ لە ڕۆژانی دوو شەممەو پێنج شەممەدا ئەوە بووە کە لەم دوو ڕۆژانەدا کردەوەکان دەخرێنە ڕوو و بەرز دەکرێنەوە بۆ لای خوای پەروەردگار، وە ئەویش ﷺ حەزی کردووە لەو کاتانەدا بە ڕۆژوو بێت، وە ئەم بەڵگەیەش گەورەترین بەڵگەیە لەسەر ئەوانەی کە بە ڕۆژوو بوونی ڕۆژی دوو شەممە دەکەن بە بەڵگە بۆ شەرعیەت دان بە بیدعەی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان[٢٨].

وە لەمەوە بۆمان دەردەکەوێت کە فەرموودەکان باس لە ڕۆژی (١٢/ڕەبیعی یەکەم) ناکەن کە جێگای جیاوازیە لە نێوان زانایاندا، بەڵکو باسی ڕۆژی دوو شەممەیە کە جێگای کۆڕای هەموو زانایانە کە لەو ڕۆژەدا پێغەمبەر ﷺ لەدایك بووە. کەواتە هە کەسێك دەیەوێت لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ لەبەر چاو بگرێت، با دووشەممان بە ڕۆژوو بێت نەك بە ئاهەنگ گێڕان و خواردن و خواردنەوەو دەفە لێدانەوە خۆی خەریك بکات.

شوبهەی چوارەم:

وە یەکێکی تر لەو شوبهانەی کە دەیهێننەوەو دەیکەن بە بەڵگە بۆ شەرعیەت دان بە بیدعەی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان، بریتیە لە کۆتایی ئەو فەرمودەیەی کە ئیمامی بوخاری ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە بابی (وأمهاتكم اللاتي أرضعنكم –و يحرم من الرضاع ما يحرم من النسب–)دا هێناویەتی، کە ئەمەش کۆتایی فەرمودەکەیە: (قال عروة: وثويبة مولاة لأبي لهب: كان أبو لهب أعتقها، فأرضعت النبي ﷺ، فلما مات أبو لهب أُرِيهُ بعض أهله بشر حيبة، قال له : ماذا لقيت؟ قال أبو لهب: لم ألق بعدكم خيراً غير أني سقيتُ في هذه بعتاقتي ثويبة)[٢٩]، ئەمەش وەك بەڵگەیەك دەهێننەوەو دەڵێن کەسێکی کافری وەکو ئەبو لەهەب بە هۆی ئازاد کردنی بەندەیەك بە بۆنەی لەدایك بوونی پێغەمبەر ﷺ دەربڕینی خۆشی و شادی سزای لەسەر سوك ببێت، ئەوە زۆر ئاساییە کە ئێمە ئاهەنگ بگێڕین و خۆشی و شادی دەربڕین و خواردن و شیرینی ببەخشینەوە!!!.

---

[26] رواه الترمذي (٢٠٥٦)، وصحيح جامع الصغير (٢٩٥٩)، وصححه الألباني.

[27] رواه النسائي (٢٠١/٤رقم/٢٣٥٨)، وقال الألباني حسن صحيح.

[28] **بڕوانە** (الرد القوي على الرفاعي والمجهول و ابن العلوي) للشيخ حمود بن عبدالله التويجري رحمه الله ص/(١٢٥- ١٢٩).

[29] رواه البخاري في اخر الحديث رقم/٥١٠١.

بە ڕاستی سەیرە ! دەڵێن ئەو کەسەی ئاو دەبیات پەنا بۆ پوشکەیەکیش دەبات کە خۆی پێ بگرێتەوە، وە ئەوانەش کە ئەم بیدعەیە (مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ) بە شەرعی دەزانن و ئەنجامی دەدەن، ناچارن بۆ بەرگری کردن لە خۆیان و بیدعەکەیان و ڕەواج دان پێی پەنا ببەن بۆ هەر شتێك بۆ ئەوەی بیکەن بە شوبهەو بەڵگە لە بەرامبەر ئەم هەموو بەڵگە بە هێزانەدا کە هەمویان لە قورئان و سوننەت و ووتەی زانایان وەرگیراون، وە ئەم شوبهەیەش لە کۆمەڵێك ڕووەوە ناکۆکە لەگەڵ قورئان و سوننەت و واقیع و ڕاستیدا، بەم بەڵگانەی خوارەوە:

یەکەم: ئەم فەرمودەیە (مُرسَل)ە، واتە: (عروة) ناوی ئەو کەسەی نەهێناوە کە ئەو بەشەی فەرمودەکەی بۆ گێڕاوەتەوەو لە پێغەمبەری ﷺ بیستووە، وە فەرمودەی (مُرسَل)یش یەکێکە لەو بەشانەی فەرمودە کە کاری پێ ناکرێت، وە ئیمام موسلیم ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە پێشەکی صەحیحەکەیدا دەڵێت: (والمرسل من الروايات في أصل قولنا وقول أهل العلم بالأخبار ليس بحجة)[30]، واتە: (فەرمودەی (مرسل) لەوانەی کو گێڕدراونەوە لە بنچینەی ووتەکانمان و ووتەی زانایان نابێت بە بەڵگە)، وە هەروەها شێخ محمد بن صالح العثيمين ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەڵێت: (والمرسل من أقسام الضعيف لأن الواسطة بين النبي ﷺ وبين من رفعه مجهول)[31]، واتە: (فەرمودەی (مرسل) لە جۆری فەرمودە لاوازەکانە، لەبەر ئەوەی لە نێوان پێغەمبەر ﷺو ئەوەی کە بەرزی کردۆتەوە بۆ لای ئەو کەسێکی نادیار هەیە).

دووەم: وە بەپێی ئەم فەرمودەیە بێت ئەوا کافریش لە دوا ڕۆژدا سوودو کەڵك لە کردەوە چاکەکانی وەر دەگرێت کە لە دنیادا ئەنجامی داون، بەڵام گومانی تێدا نیە کە پێچەوانەی ئایەتی قورئانە کە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ وَقَدِمْنَآ إِلَىٰ مَا عَمِلُوا۟ مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَٰهُ هَبَآءً مَّنثُورًا ﴾[32]، واتە: (وە کردەوەی چاکی بێ باوەڕەکان دەکەین بە تەپ و تۆزوو غوبارێکی بە هەدەر ڕۆیشتوو وە لە دوا ڕۆژدا هیچ سودێکی لێ نابینن)، کە گومانیش لەوەدا نیە کە (ئەبو لەهەب)یش یەکێکە لە کافران و هیچ سودێك لەو کردەوە چاکانە ناکات کە لە دنیا ئەنجامی داون.

سێیەم: وە ئەوەی کە هاتووە لەو بەشەی ئەم فەرمودەیەدا، بریتیە لە بینینی ئەبو لەهەب لە خەودا، کە گومانیش لەوەدا نیە کە ئەحکامی شەرعی لەسەر خەون بنیات نانرێت و دانامەزرێت[33].

وە جگە لەوانەش مەرجێك لە مەرجەکانی قبوڵ بوونی کردەوەکانی مرۆڤ، لای خوای پەروەردگار، بریتیە لە باوەڕ هێنان بەخوای گەورەو ئایینە پیرۆزەکەی، وە کافریش ئەگەر بڕواشی بە خوای گەورە هەبێت ئەوە لە هەمان کاتدا هاوبەش بۆ خوا دادەنێت هەروەك کافرەکانی سەردەمی پێغەمبەر ﷺ، کەواتە ئەو کردەوانەش کە ئەنجامی دەدات مەبەستی پێ نزیك بوونەوە نیە لە خوای پەروەردگار، وە خوای باڵا دەست لە قورئانی پیرۆزدا دەفەرموێت:

---

30 صحيح مسلم، مقدمة امام مسلم ص١٣.

31 شرح المنظومة البيقونية، للشيخ محمد بن صالح العثيمين، ص٥٣.

32 الفرقان: ٢٣

33 **بڕوانە**: فتح الباري بشرح صحيح البخاري، مجلد ٩ ص/٥٤.

﴿ وَمَا مَنَعَهُمْ أَن تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَٰتُهُمْ إِلَّآ أَنَّهُمْ كَفَرُواْ بِٱللَّهِ وَبِرَسُولِهِۦ ﴾[٣٤]، واتە: (هیچ شتێك نەبوەتە ڕێگرو بەر بەست لە قبوڵ بوونی ماڵ بەخشینەکانیان تەنها ئەوە نەبێت کە ئەوان کافر بوون بە خواو پێغەمبەرەکەی ﷺ)[٣٥].

وە هەروەها لە هیچ سەنەدو ڕێگایەکی ڕاست و دروستەوە جێگیر نەبوەو نە سەلمێنراوە کە (ئەبو لەهەب) دڵخۆش بوبێت بە لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، وە هیچ بەڵگەیەکیش نیە کە (ثویبة) مژدەی بە (ئەبو لەهەب) دابێت بە لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، وە (ئەبو لەهەب)یش (ثویبة)ی ئازاد کردبێت بە هۆی ئەوەی کە مژدەی پێ دابێت بە لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، وە هیچ لەمانەش جێگیر نەبون و نە سەلمێنراون و بەڵگەی ڕاست و دروستیان لەسەر نیە، وە هەر کەسێکیش بانگەشەی جێگیر بوونی شتێك بکات، ئەوا پێویستی بە بەڵگە هەیە بۆ سەلماندنی ئەو شتەی کە بانگەشەی بۆ دەکات.

وە بە پێچەوانەوە ئەوەی کە سەلمێنراوەو جێگیر بووە بە بەڵگەوە، ئەوەیە کە (ئەبو لەهەب) دوای هیجرەت و کۆچی پێغەمبەر ﷺ لە مەککەوە بۆ مەدینە (ثويبة)ی ئازاد کردووە، نەك وەکو ئەوان دەڵێن. وە بەڵگە مێژووییەکان و شارەزایانی سیرەو مێژوو نوسان ئەوە دەسەلمێنن کە دوای چەند ساڵێکی زۆر ئینجا (ئەبو لەهەب) (ثویبة) ی ئازاد کردووە.

وە هەر (ابن حجر العسقلاني) خۆی لە جوزئی چوارەمی (الإصابة في تميز الصحابة)داو لە لاپەڕە (٢٥٠)دا ئەمە زیاتر ڕوون دەکاتەوەو دەڵێت: (ابن سعد دەڵێت: (الواقدي) هەواڵی پێداوین لە کەسانێکی زۆر لە ئەهلی عیلم کە وتویانە: (ثويبة) شیر دەری پێغەمبەر ﷺ بووە، وە پێغەمبەر ﷺ تا لە مەککە بوو دەچوو بۆ لای و سەردانی دەکرد، وە خەدیجە ڕەزای خوای لێ بێت زۆر ڕێزی لێ دەگرت، وە ئەو (واتە ثويبة) هەر موڵکی (ئەبو لەهەب) بوو، وە (خەدیجە) ڕەزای خوای لێ بێت داوای لێ کرد کە پێی بفرۆشێت بەڵام (ئەبو لەهەب) ڕازی نەبوو، وە کاتێك پێغەمبەر ﷺ کۆچی کرد بۆ مەدینە ئینجا (ئەبو لەهەب) (ثويبة)ی ئازاد کرد).

وە هەروەها ئیمام (الحافظ أبو عمر بن عبدالبر) لە کتێبی (الإستيعاب في اسماء معرفة الأصحاب) جوزئی یەك لاپەڕە (١٢)دا دەڵێت: (ئامینە) لە (عبدالله) پێغەمبەری ﷺ بوو، وە (هالە)ش لە (عبدالمطلب) (حمزە)ی بوو، وە (ثويبة) شیری دا بە حمزەو پێغەمبەر ﷺ، وە لەگەڵ ئەوانیش شیری دەدا بە (أبو سلمة کوڕی الأسد)، وە پێغەمبەر ﷺ زۆر ڕێزی لە (ثويبة) دەگرت، وە دوای ئەوەش کە پێغەمبەر ﷺ (خەدیجە)ی ڕەزای خوای لێ بێت گواستەوە، (ثويبة) سەردانی پێغەمبەری ﷺ کرد، وە (خەدیجە)ش ڕەزای خوای لێ بێت زۆر ڕێزی لێ گرت، وە پاش ئەوەی پێغەمبەر ﷺ کۆچی کرد بۆ مەدینە، (ئەبو لەهەب) (ثويبة)ی ئازاد کرد، وە پێغەمبەریش ﷺ پۆشاك و شتی بۆ دەنارد تا ئەو کاتەی لە دوای فەتحی (خەیبەر) (ثويبة) کۆچی دوایی کرد، وە هەواڵی مردنیان گەیاند بە پێغەمبەر ﷺ، ئەویش پرسیاری کرد لە (مسروح)ی کوڕی کە بە شیری ئەو شیری دابوو بەوانیش،پێیان وت: ئەویش مردووە، وە پرسیاری کرد لە خزمە نزیکەکانی: وتیان: هیچ کەسێکیان نەماوە).

---

34 التوبة: ٥٤

35 **بڕوانە**: (شرح الورقات في أصول الفقه)، للشيخ/عبدالله بن صالح الفوزان، ص/(٦٤).

وە هەروەها زۆری تریش لە مێژوو نوسان هەر ئاوا باسیان کردووە، لەوانە: کتێبی (طبقات ابن سعد) ناو نیشانێکی سەربەخۆ هاتووە بە ناوی (ذکر من ارضع رسول الله ﷺ و تسمية إخوته و أخواته من الرضاعة) جوزئی یەك لاپەڕە (١٠٨)، وە هەروەها (أبو الفرج ابن الجوزي) لە کتێبی (الوفا بأحوال المصطفى) جوزئی یەك لاپەڕە (١٠٦ و ١٠٧) بە هەمان شێوە باس لەو بابەتە دەکات.

وە هەروەها لەوانەیە بوترێت: ئەوەتا (ئەبو طالب) سزاو ئازاری لەسەر سوك بوو، چونکە زۆر یارمەتی پێغەمبەری ﷺ دەدا، ئەی چۆن نابێت بە دڵخۆش بوونی (ئەبو لەهەب) بە لە دایك[36] بوونی پێغەمبەر ﷺ خوای گەورە سزای لەسەر سوك بکات؟

لە وەڵامدا دەڵێین:

سوك بوونی سزا لەسەر (ئەبو طالب) بە بەڵگەی ڕاست و دروست لە پێغەمبەرەوە ﷺ جێگیر بووەو هیچ گومانێکی لەسەر نیە، بەڵام ئەوەی لەو (مُرْسَل)ەداو لەسەر (ئەبو لەهەب) هاتووە، تەنها قسەی (ئەبو لەهەب)ە کە لە خەودا بینراوە، ئەم دوانەش زۆر لێك دوورن، تەنها بەوە (واتە ئەوەی (ئەبو طالب) فەرمودەی ڕاست و دروستی لەسەرەو هی (ئەبو لەهەب) تەنها قسەی خۆیەتی کە لە خەودا بینراوە)، ئەو شوبهەیە پوچەڵ دەبێتەوە کە دەیکەن بە بەڵگەی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان.

وە هەروەها (ئەبو لەهەب) لە هەموو کەس زیاتر دوژمنایەتی پێغەمبەری ﷺ کردووە، وە گەورەترین ئەزیەت و ئازاری پێغەمبەری ﷺ دەدا. وە گریمان (ئەبو لەهەب) دڵخۆش بووە بە لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ و (ثويبة)شی ئازاد کردووە بە هۆی ئەوەی کە مژدەی داوەتێ بە لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، ئەوا بە ڕاستی دژایەتی کردنی بۆ پێغەمبەر ﷺ لە دوای ناردنی وەك پێغەمبەر، وە زیادە ڕەوی کردنی لە دژایەتی کردنیدا؛ ئەوە هەموو ئەو دڵخۆشیی و بەختەوەریەی کە هەی بووە بۆ لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ و ئازاد کردنی (ثويبة)و جگە لەوانەش هەر کردەوەیەکی چاکەی تریش کە هەی بوبێت، ئەوا هەموویان هەڵ دەوەشێنەوەو هیچ سودێکی پێ ناگەیەنن، جا کەسێك ئەوە حاڵی بێت و هەموو کردەوەکانی هەڵ بوەشێنەوەو هیچ سودێکیان لێ نەبینێت، خەونێك کە پێوەی بینراوە چ سودێکی پێ دەگەیەنێت؛ چ جای ئەوەی بکرێت بە بەڵگەیەك لەسەر دروستێتی و شەرعیەت دان بە مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان.

وە هەروەها پێیان دەوترێت: بە ڕاستی زۆر ئایەتی قورئان دەلالەت دەکەنە سەر ئەوەی کە عەزاب و سزا لەسەر کافران سوك ناکرێت، کە ئەمەش لە زۆر ئایەت دا هاتووە، لەوانە:

✓ خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُواْ وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُم مِّنْ عَذَابِهَا كَذَٰلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَفُورٍ ۝ وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فِيهَا رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَٰلِحًا غَيْرَ ٱلَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ أَوَلَمْ

---

[36] گریمان (ئەبو لەهەب) دڵخۆش بووە بە لە دایك بوونی (محمد) ﷺ، بەڵام ئەم دڵخۆش بوونە شتێکی ئاساییە لە هەموو کەسێکدا موسڵمان بێت یان کافر، مەبەستی لەو دڵخۆشی و شادی دەربڕینە نزیك بوونەوە بێت لە خوای پەروەردگار یان نا؛ وە گومان نیە لەوەشدا کە ئەگەر (ئەبو لەهەب) دڵیشی خۆش بووبێت بە لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، ئەوە هەر ئەو دڵخۆشیەیە کە لە هەموو کەسێکدا هەیە کاتێك توشی خێرو خۆشیەك دەبن، ئەگەر نا دژایەتی پێغەمبەری ﷺ نەدەکرد کاتێك دەبوو بە پێغەمبەرو پەیامی ئیسلامی ڕادەگەیاند.

نُعَمِّرۡكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَن تَذَكَّرَ وَجَآءَكُمُ ٱلنَّذِيرُۖ فَذُوقُواْ فَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴾[37]، واتە: (وە ئەوانەی کە کافر بوون و دژایەتی ئەو ئایەت و بەڵگانەیان دەکرد کە لە ڕێگەی پێغەمبەرانەوە بۆیان هاتبوو، وە هەروەها ئینکاری گەیشتن بە لیقاو دیداری خوای گەورەیان دەکرد، ئەوە ئاگری دۆزەخیان بۆ هەیەو تێیدا عەزاب و سزا دەدرێن بە توندترین سزاو عەزاب، وە نە بڕیاری مردنیشیان بۆ دەدرێت تا بمرن و ڕزگاریان بێت لە سزاو ئازارو عەزاب، وە نە سزاو عەزابەکەشیان لەسەر سوك دەکرێت، بەڵکو لە هەموو کات و ساتێکدا لەسەریان بەردەوامەو کۆتایی نایات، وە بەو شێوەیە سزاو عەزابی هەموو بێ باوەڕو کافرێك دەدەین. وە ئەوان هاوار دەکەن و بانگ دەکەن و دەپاڕێنەوەو دەڵێن: ئەی پەروەردگارمان دەرمان بهێنەو ڕزگارمان بکە تابگەڕێینەوەو کاری چاك ئەنجام بدەین پێچەوانەی ئەو کارانەی کە پێشتر ئەنجاممان داون، ئینجا پێیان دەوترێت: ئایا تەمەنمان درێژ نەکردن بە شێوەیەك کە هەر کەسێك مەبەستی بوایە دەیتوانی بیر بکاتەوە کە چ کارو کردەوەیەك ئەنجام دەدات و بگەڕێت بە دوای ڕێگای ڕاستدا، وە هەروەها پێغەمبەرتان بۆ هات کە ڕێگای ڕاستتان بۆ ڕوون بکاتەوەو بتان ترسێنێت لە سزای خوای گەورە، بەڵام وریا کردنەوەو ئامۆژگاری هیچ سودێکی پێ نەگەیاندن بۆیە دە بچێژن لەو سزاو عەزابە، وە بێ باوەڕان و ستەمکاران هیچ سەرخەرو پشتیوانێکیان نیە کە دەریان بهێنێت یان سزاو عەزابەکەیان لەسەر سوك بکات)، وە (ئەبو لەهەب) لەوانەیە کە ئەو دوو ئایەتەی لەسەر جێ بەجێ دەبێت بەهۆی کافر بوونی بە خوای گەورەو توندی دوژمنایەتی کردنی بۆ پێغەمبەر ﷺ و ئەزیەت دانی.

✓ خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِنَّ ٱلۡمُجۡرِمِينَ فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَٰلِدُونَ لَا يُفَتَّرُ عَنۡهُمۡ وَهُمۡ فِيهِ مُبۡلِسُونَ وَمَا ظَلَمۡنَٰهُمۡ وَلَٰكِن كَانُواْ هُمُ ٱلظَّٰلِمِينَ وَنَادَوۡاْ يَٰمَٰلِكُ لِيَقۡضِ عَلَيۡنَا رَبُّكَۖ قَالَ إِنَّكُم مَّٰكِثُونَ لَقَدۡ جِئۡنَٰكُم بِٱلۡحَقِّ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَكُمۡ لِلۡحَقِّ كَٰرِهُونَ ﴾[38]، واتە: (بە ڕاستی موجریم و تاوانبارەکان ئەوانەی کە کافرو بێ باوەڕ بوون بە خوای گەورەو ئاینە پیرۆزەکەیان بە درۆ دەزانی، لە سزاو عەزابی دۆزەخدا دەمێننەوە بۆ هەتا هەتایی و بۆ کاتێکیش ئەو سزایەیان لە سەر لاناچێت و سوك نابێت لە سەریان، وە بێ ئومێد دەبن لە ڕەحمەتی خواو هیچ هیوایەکیان نیە بۆ ڕزگار بوون تێیدا، وە ئێمە هیچ ستەممان لێ نەکردوون بەڵکو ئەوان خۆیان ستەمیان لە خۆیان کرد بەوەی بێ باوەڕ بوون بە خوای گەورەو باوەڕیان نەهێنا، وە بانگی مالیك (دەرگاوانی دۆزەخ) دەکەن و دەڵێن: با خوای پەروەردگارت بمان مرێنێت و ڕزگارمان بکات لەو عەزاب و سزایەی کە تێیداین، (مالك)یش پێیان دەڵێت: ئێوە بە بەردەوامی تێیدا دەمێننەوەو هەرگیز لێی دەرناچن، وە ئێمە حەق و ڕاستیمان بۆ ناردن تا شوێنی بکەون بەڵام ئێوە شوێنی نەکەوتن و وە زۆربەتان دژایەتی ئەو حەق و ڕاستیەتان دەکرد، وە بەهۆی ئەو دژایەتی و سەر کەشیەتانەوە توشی ئەو سزاو ناڕەحتیە بوون و هەرگیز بەختەوەری بە دوادا نایات)، وە (ئەبو لەهەب) یەکێکە لەوانەی کە ئەو ئایەتەی لەسەر جێ بەجێ دەبێت، لەبەر ئەوەی ئەو حەقە لەسەر زمانی پێغەمبەر ﷺ هاتووە، وە ئەو زۆر ڕقی لەو حەقە بوو وە نەشی دەویست کە شوێنی بکەوێت، وە دژایەتی ئەوەشی دەکرد کە هێناویەتی کە (پێغەمبەرە ﷺ) و ئەزیەتی دەدا بە توندترین دوژمنایەتی و ئازاردان.

---

[37] فاطر: ٣٦- ٣٧

[38] الزخرف: ٧٤- ٧٨

✓ خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَمَن يَهْدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلْمُهْتَدِ وَمَن يُضْلِلْ فَلَن تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِهِۦ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ عُمْيًا وَبُكْمًا وَصُمًّا مَّأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَٰهُمْ سَعِيرًا ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُم بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَقَالُوٓا۟ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمًا وَرُفَٰتًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا﴾[٣٩]، واتە: (هەر کەسێك خوای گەورە هیدایەتی بدات ئەو بە ڕاستی لەسەر هیداتە، وە هەر کەسێکیش شوێن گومڕایی بکەوێت و پشت لەو هیدایەتە بکات، ئەوە بەڕاستی هیچ هیدایەت دەرو ڕێنمایی کارێکی نیە جگە لە خوای گەورە، وە لە ڕۆژی دواییشدا ئەو کەسانە کۆ دەکەینەوە بەسەر ڕوویاندا بە کوێری و کەڕو لاڵی، وە جێگەیان دۆزەخەو هەر کاتێکیش گەرماو بڵێسەی ئاگرەکە دامرکایەوە دووبارە بڵێسەو گڕی ئاگرەکە زیاد دەکەین لەسەریان، ئەوەش سزای ئەو کافر بوون و بێ باوەڕیەیانە کە هەیان بوو بە ئایەتەکانی خوای پەروەردگار، وە دەیان ووت: ئایا ئەگەر ئێمە بووینەوە بە ئێسك و پروسك و ڕزاین لەناو گۆڕەکانماندا جارێکی ترو سەر لە نوێ زیندوو دەکرێینەوەو لێ پرسینەوەمان لەگەڵدا دەکرێت؟)، وە (ئەبو لەهەب) یەکێکە لەوانەی کە ئەو ئایەتانەی بەسەردا جێ بە جێ دەکرێت بەهۆی ئەوەی کە کافرە بە ئایەتەکانی خوای گەورەو بە درۆ زانینی پێغەمبەر ﷺ و زیادە ڕەوی کردن لە دوژمنایەتی کردنی و ئەزیەت دانی.

وە لە سەروو هەموو ئەمانەشەوەو گەورەترین بەڵگە کە بدرێتەوە بە ڕوویاندا، ئەوەیە کە خوای گەورە سوڕەتێکی قورئانی پیرۆزی بە تایبەت و بە ناوی (ئەبو لەهەب)ەوە دابەزاندووە، کە هیچ گومانێك ناهێڵێتەوە دەربارەی ئەوەی کە (ئەبو لەهەب) هیچ سودو کەڵکێك لەو کارو کردەوانە وەر ناگرێت کە لە دنیادا ئەنجامی داوون، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿تَبَّتْ يَدَآ أَبِى لَهَبٍ وَتَبَّ﴾[٤٠]، واتە: (دەك خەسارەت مەند بێت و بفەوتێت و لەناو بچێت هەردوو دەستەکانی (ئەبو لەهەب) وە خەسارەت مەند بوو و فەوتاو لەناو چوو)، وە ئایەتی دووەمی ئەم سوڕەتە پیرۆزە زیاتر شوبهەکەیان پوچەڵ دەکاتەوەو لێیان دەکات بە بڵقی سەر ئاوو سوکترو سادەتر لە ماڵی جاڵجاڵۆکە، کە دەفەرموێت: ﴿مَآ أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُۥ وَمَا كَسَبَ﴾[٤١]، واتە: (ماڵ و سامان و ئەو کارو کردەوانەی ئەنجامی داوون، هیچ سوودێکیان لێ نابینێت و ڕزگاری ناکەن لە سزاو ناڕەحەتیەکانی ڕۆژی دوایی). وە تا کۆتایی سوڕەتەکە کە (پێنج) ئایەتە، هەمووی تایبەتە بە (ئەبو لەهەب)و خێزانەکەی، کە هەمویان توشی بەڵاو موصیبەت هاتن و لەناو چوون[٤٢].

شوبهەی پێنجەم:

وە شوبهەیەکی تر کە بە دەستیانەوەیەو دەیکەن بە بەڵگە، ئەو فەرمودەیەیە کە لە (ابن مسعود)ەوە ڕەزای خوای لێ بێت گێڕدراوەتەوە کە فەرمویەتی: (ما رآه المسلمون حسناً فهو عند الله حسن، وما رآه المسلمون قبيحاً فهو عند الله قبيح)[٤٣]، وە لە ڕیوایەتێکی تردا هاتووە (ما رآه المسلمون سيئاً فهو عند الله السئ)، وە دەڵێن بەو پێیە ئاهەنگ

---

[39] الإسراء: ٩٧- ٩٨

[40] المسد: ١

[41] المسد: ٢

[42] بۆ زیاتر شارەزا بوون و وەرگرتنی زانیاری زیاتر دەربارەی ئەم فەرمودەیەو هەڵوەشاندنەوەی شوبهەکانیان بگەڕێوە بۆ هەردوو کتێبی (الرد القوي على الرفاعي والمجهول وابن العلوي) لاپەڕە (١١٩ – ١٢٥)، وە هەروەها کتێبی (القول الفصل في حكم الإحتفال بمولد خير الرسل) لاپەڕە (٤٨٥ – ٤٩٠).

[43] رواه: أحمد (٣٧٩/١)، والطيالسي في مسنده (٢٣)، واخطيب في (الفقيه والمتفقّه) (١٤٦/١)، والحاكم (٧٨/٣)، والبزّار رقم (١٣٠)، وأبو نُعيم في الحلية (٣٧٥/١)، وابن الأعرابي (٨٩١)، والطبراني في الكبير (٨٥٨٢و٨٥٨٣و٨٥٩٣)، والبغوي في (شرح السنة) (١٠٥)، والبيهقيفي (المدخل (رقم٤٩)، وغيرهم. وقال السخاوي في (المقاصد الحسنة) رقم (٩٥٩) (وهو موقوف حسن).

گێڕان و مەولود خوێندنەوە بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، کارێکی چاکەو موسڵمانان بە چاکیان داناوەو بۆیە لای خوای گەورەش چاکە.

شێخ (سليم الهلالي) لە کتێبی (البدعة و أثرها السيئ في الأمة)داو دەربارەی ئەم فەرمودەیە دەڵێت: (ئەم فەرمودەیە بە ڕاست و دروستی ناچێتەوە سەر پێغەمبەر ﷺ، بەڵکو لە ووتەکانی (ابن مسعود)ە ڕەزای خوای لێ بێت، وە (العجلوني) لە کتێبی (كشف الخفاء) (٢/٢٦٣)دا کە لە (حافظ ابن عبدالهادي) وەری گرتووە، دەڵێت: (لە ئەنەسەوە بە مەرفوعی هاتووە، بەڵام بە اسنادێکی (ساقط) وە ڕاستتر ئەوەیە کە مەوقوفە لەسەر ابن مسعود)، وە هەروەها زانای پایە بەرز شێخ (محمد ناصر الدين الألباني) لە (سلسلة الأحاديث الضعيفة) (١٧/٢)دا دەڵێت: (هیچ بنچینەیەکی نیە کە گەیشتبێتەوە سەر پێغەمبەر ﷺ، بەڵکو بە مەوقوفی لەسەر (ابن مسعود) ڕەزای خوای لێ بێت وەستاوە)[٤٤].

کەوابوو فەرمودەکە ناگاتەوە سەر پێغەمبەر ﷺ و وە دروستیش نیە لێرەداو بۆ بە شەرعیەت دانانی بیدعەیەکی وەك مەولود خوێندنەوە بکرێت بە بەڵگە، چونکە پێچەوانەیە لەگەڵ فەرمودەی (أن كل بدعة ضلالة).

وە مەرجیش نیە هەر کارێك کە زۆربەی موسڵمانان ئەنجامیان دا کارێکی پەسند کراوو باش بێت و لای خوای گەورەش باش بێت و پێی ڕازی بێت، وە شێخ (حمود بن عبدالله التويجري) لە وەڵامی ئەم شوبهەیەدا دەڵێت: (بە ڕاستی مەبەستی (ابن مسعود) ڕەزای خوای لێ بێت هاوەڵانی پێغەمبەرە ﷺ، نەك هەر کەسێك لە موسڵمانان و ئەوانەی خۆیان دەدەنە پاڵ ئیسلام)[٤٥]، کەواتە مەبەست لە (کۆڕای موسڵمانان) بریتی نیە لە کۆڕای هەموو موسڵمانان لەسەر کارێك بە شێوەیەکی گشتی، بەڵکو مەبەست لە (کۆڕای موسڵمانان) بریتیە لە کۆڕای زانایان و ئەهلی عیلم، وە شێخ (سليم الهلالي) دەڵێت: (کۆڕای زانایان هیچ گومانی تێدا نیە کە بەڵگەیە، وە کۆڕای بنچینەیی و باوەڕ پێ کراو بریتیە لە کۆڕای زانایان لە سەر دەمێکدا، وە هیچ گومانیش لەوەدا نیە کە ئەوانەی لەسەر ڕێ ڕۆشنی نین و خەریکی لاسایی کردنەوەو ئەنجام دانی کاری بێ بەڵگەن (المقلدين)، بە زاناو ئەهلی عیلم دانانرێن)[٤٦].

وە هەروەها دەڵێت: (وە ئەوەش کە ئەو بابەتە ڕوونتر دەکاتەوە ئەوەیە کە (ابن مسعود) ڕەزای خوای لێ بێت لە هەموو هاوەڵان زیاتر دژایەتی و ئینکاری بیدعەی کردووەو بیدعەچیانی هەجر کردووە)[٤٧].

وە خوێندنەوەی مەولودو ئاهەنگ گێڕانیش بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ کە بیدعە بێت و بەڵگەی لەسەر نەبێت، چۆن دەبێت ئەم فەرمودەیەی (ابن مسعود) ڕەزای خوای لێ بێت بکرێت بە بەڵگە لەسەری و بوترێت مادام موسڵمانان بە باشی دەزانن ئەوە لای خوای گەورەش باشە ! ! ! لە کاتێکدا پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: (إن الله لا يجمع امتي —أو قال: أمة محمد ﷺ— على الضلالة)[٤٨] واتە: (خوای گەورە ئوممەتەکەم —یان ووتی: ئەم ئوممەتە— لەسەر گومڕایی کۆ ناکاتەوە).

کەواتە هەرگیزاو هەرگیز زانایانی ڕاستەقینەو ڕۆچوان لە زانستی شەرعیدا کۆنابنەوەو بڕیار لەسەر دروستی ئەم ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوەیە نادەن، چونکە دڵنیان لەوەی کە بیدعەیەو هەموو بیدعەیەکیش گومڕاییەو هەموو گومڕاییەکیش لە ئاگردایە.

---

44 البدعة وأثرها السيئ في الأمة، للشيخ سليم الهلالي، ص/٢١.

45 الرد القوي على الرفاعي والمجهول وابن العلوي ص

46 البدعة وأثرها السيئ في الأمة ص٢١.

47 البدعة وأثرها السيئ في الأمة ص/٢٢.

48 صحيح، رواه الترمذي، ٢١٦٧.

بەشی سێیەم

ئەو شوبهانەی کە ڕاو بۆچونن

شوبهەی یەکەم:

بانگەشەی ئەوە دەکەن و دەڵێن: ئەو مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕانانە مایەی بە گەورە زانین و بەڕێز دانانی پێغەمبەرە ﷺ.

لە وەڵامی ئەم ئەم شوبهەیەدا دەڵێین:بە ڕاستی بە گەورە زانین و ڕێز دانان بۆ پێغەمبەر ﷺ بە گوێ ڕایەڵی کردن و جێ بەجێکردنی فەرمانەکانی و خۆشویستنی و خۆ پاراستن و دوور کەوتنەوە لە لە نەهیەکانی دەبێت، نەك بە ئەنجام دانی بیدعەو شتی پڕو پوچ و گوناهو تاوان، وە ئاهەنگ گێڕانیش بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ لەم ڕووەوە زەم کراوە، لەبەر ئەوەی سەرپێچی کردنە لە سوننەتەکانی، وە هاوەڵان ڕەزای خوایان لێ بێت لە هەموو کەس زیاتر پێغەمبەریان ﷺ خۆش دەویست و بە گەورەیان دادەنا، وەك (عروەی کوڕی مسعود) بە قوڕەیش دەڵێت: (أي قوم ، والله لقد وفدت على الملوك ، ووفدت على قيصر ، وكسرى ، والنجاشي ، والله إن رأيت ملكا قط يعظمه أصحابه ما يعظم أصحاب محمد صلى الله عليه وسلم محمدا ، والله إن تنخم نخامة إلا وقعت في كف رجل منهم ، فدلك بها وجهه وجلده ، وإذا أمرهم ابتدروا أمره ، وإذا توضأ كادوا يقتتلون على وضوئه ، وإذا تكلم خفضوا أصواتهم عنده ، وما يحدون إليه النظر تعظيما له)[49]، واتە: (ئەی قەوم: سوێند بە خوا بە وەفدو نوێنەر ڕۆیشتووم بۆ لای زۆر لە پاشاو فەرمان ڕەواکان، ڕۆیشتووم بۆ لای قەیصەرو کیسراو نەجاشی، سوێند بەخوا هیچ پاشاو فەرمان ڕەوایەکم نەبینیوەکە هاوەڵانی بە گەورەیان زانیبێت هێندەی ئەوەی هاوەڵانی محمد ﷺ محمد بە گەورە دەزانن، وە سوێند بە خوا ئەگەر تف و بەڵغەم فڕێ بدات ئەوە لە دەستی یەکێك دایە لەوان و، وە دەیهێنێت بە دەم و چاوو پێستیدا، وە ئەگەر فەرمانێکیان پێ بکات پێش برکێ دەکەن لە جێ بەجێکردنی فەرمانەکەی، وە ئەگەر دەست نوێژ دەگرێت نزیکە کوشتار بکەن لەسەر ئاوی دەست نوێژەکەی، وە ئەگەر قسە دەکات دەنگیان نزم دەکەنەوە لەلای ئەو، وە بەردەوام بە چاوی ڕێزو گەورە دانانەوە تێی دەڕوانن)، وە لەگەڵ ئەو بە گەورە دانانەشیان بۆ پێغەمبەر ﷺ، ڕۆژی لە دایك بوونیان نەکرد بە جەژن و ئاهەنگی تێدا بگێڕن، وە ئەگەر کارێکی شەرعی و ڕێگە پێدراو بوایە، ئەوا بە دڵنیایی یەوە ئەنجامیان دەداو وازیان لێ نەدەهێنا.

شوبهەی دووەم:

وە شوبهەو بەڵگەیەکی تریان ئەوەیە: کە خەڵکانێکی زۆرو لە زۆربەی وڵاتان ئەم کارە ئەنجام دەدەن، واتە (مەولود دەخوێننەوەو ئاهەنگ دەگێڕن بەم بۆنەیەوە).

بۆ وەڵامی ئەم شوبهەیەش دەڵێین: بەڵگەو دەلیل ئەوەیە کە لە پێغەمبەرەوە ﷺ جێگیرو سابت بوبێت، وە ئەوەش کە لە پێغەمبەرەوە ﷺ جێگیر بووە ئەوەیە کە نەهی کردووە لە ئەنجام دانی بیدعە بە شێوەیەکی گشتی،

---

[49] صحيح البخاري: ١٧٨/٣، رقم: ٢٧٣١ – ٢٧٣٢، الفتح: ٣٨٨/٥. و النسائي (٢٧٧١)، وأبو داود (١٧٥٤، ٢٧٦٥، ٢٧٦٦، ٤٦٥٥)، وابن ماجه (٢٨٧٥).

وە ئەو ئاهەنگ گێڕانەش یەکێکە لەو بیدعانە، وە هەروەها کارو کردەوەی خەڵکیش ئەگەر پێچەوانەی بەڵگەو دەلیل بوون، ئەوە نابێت بە بەڵگە ئەگەر خەڵکێکی زۆریش بن، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ وَإِن تُطِعۡ أَكۡثَرَ مَن فِي ٱلۡأَرۡضِ يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِۚ ﴾[50]، واتە: (ئەگەر گوێ ڕایەڵی زۆربەی ئەوانە بکەیت کە لەسەر زەوین و گومرا بوون، ئەوا تۆش گومڕا دەکەن و لە ڕێگای خوا لات دەدەن)، لەگەڵ ئەوەشدا —سوپاس بۆ خوا— بەردەوام و لە هەموو سەردەمێکدا خەڵکانێك هەبوون کە ئینکاری بیدعەیان کردووەو ڕوونیان کردۆتەوە کە شتێکی باطل و پوچ و بێ ناوەرۆکە، وە کردەوەی ئەو کەسەش کە بەردەوامە لەسەر زیندوو کردنەوەی ئەو بیدعەیە نابێت بە بەڵگە دوای ئەوەی کە حەق و ڕاستیەکە ڕوون کرایەوە.

وە لەوانەی کە ئینکاری ئاهەنگ گێڕانیان کردووە بەو بۆنەیەوە، شێخی ئیسلام (ابن تيمية) لە کتێبی (اقتضاء الصراط المستقيم)دا،وە ئیمام (الشاطبي) لە کتێبی (الإعتصام)دا، وە (ابن الحاج) لە کتێبی (المدخل)دا، وە شێخ (تاج الدين علي بن عمر اللخمي) کتێبێکی سەربەخۆی داناوە لەسەر ئینکاری کردنی، وە شێخ (محمد بشير السهسواني) لە کتێبی (صيانة الإنسان)دا، و سید (محمد رشيد رضا[51]) نامیلکەیەکی سەربەخۆی لەسەر ئەم بابەتە داناوە، وە شیخ (محمد بن ابراهيم آل الشيخ[52]) بە هەمان شێوە نامیلکەیەکی سەربەخۆی داناوە لەسەری، وە شێخ (عبدالعزيز بن باز) و جگە لەوانیش کەسانێکی زۆر بەردەوام و لە هەموو ساڵێکدا لەسەر ئینکاری کردنی ئەم بیدعەیە لە لاپەڕەی ڕۆژنامەو گۆڤارەکان دەنوسن، لەو کاتانەی کە ئەم بیدعەیە ئەنجام دەدەن.

شوبهەی سێیەم:

وە شوبهەیەکی تریان ئەوەیە کە دەڵێن: بە ڕاستی لەو مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕانانەدا، زیکرو یادی پێغەمبەر ﷺ زیندوو دەکرێتەوە.

لە وەڵامی ئەم شوبهەیەدا دەڵێین: بە ڕاستی زیکرو یادی پێغەمبەر ﷺ بەردەوام لەگەڵ مرۆڤی موسڵماندا نوێ دەبێتەوە، وە دڵی بەو زیکرانەوە بەستراوەتەوە هەر کاتێك گوێ بیستی ناوی پێغەمبەر ﷺ دەبێت لەکاتی بانگ و قامەت و وتارەکاندا، وە هەر کاتێك شایەتومان دێنێت لە دوای دەست نوێژو لە نوێژەکانیداو لە کاتی سەڵاوەت دانی

---

[50] الأنعام: ١١٦

[51] ئەم زانایە لە بنچینەدا خەڵکی بەغدایەو لە ساڵی (١٢٨٢)ی کۆچی لە دایك بووە، خاوەنی گۆڤاری (المنار) بووەو تەفسیری قورئانیشی نوسیوە بە ناوی (تفسير القرآن الحكيم) کە بە تەفسیری (مەنار) ناسراوە بەڵام تەواوی نەکردووە، وە لەساڵی (١٣٥٣)ی کۆچی، کۆچی دوایی کردووە.

[52] ناوی (محمد بن ابراهيم بن عبداللطيف بن عبدالرحمن بن حسن بن الإمام محمد بن عبدالوهاب)ە ڕەحمەتی خوایان لێ بێت، لە (١٧/محرم/١٣١١)ی کۆچی لە دایك بووە، وە لە ژێر چاودێری باوکیدا پەروەردەیەکی باش دەکرێت و هەر بە منداڵی قورئان تەواو دەکات، وە لە تەمەنی (١٦) ساڵیدا چاوەکانی لە دەست دەدا، وە ئەمەش نەك هەر هیچ کاریگەریەکی خراپی لەسەر نابێت، بەڵکو گەرج و گۆڵتر دەبێت لەسەر بەردەوامی لەسەر خوێندن و بەشداری کردنی لە وانەو کۆڕی زانایاندا.

وە چەندەها زاناو شارەزای گەورە وانەی شەرعیان لا خوێندووەو لەژێر دەستیدا پێ گەیشتوون، تا لە (٢٤/رمچان/١٣٨٩)ی کۆچی، کۆچی دوایی دەکات. وە لەدوای خۆی چەندین فەتواو کتێب و نامیلکەو بابەتی تری بەجێ هێشتووە کە لە چەند بەرگێکدا کۆکراونەتەوەو بڵاوکراونەتەوە.

لەسەر پێغەمبەر ﷺ و لە کاتی زیکر کردنیدا، وە لە کاتی ئەنجام دانی کاری چاکەدا جا واجب بێت یان سوننەت، بەو شێوەیەی کە پێغەمبەر ﷺ ئەنجامی داوەو بۆ ئێمەی بەشەرع داناوە. ئا بەم شێوەیە بەردەوام پێغەمبەری ﷺ لە یادەو پاداشت و خێری پێ دەگات، بۆیە مرۆڤی موسڵمان بەردەوام یادی پێغەمبەر ﷺ زیندوو دەکاتەوەو دڵی پێیەوە بەستراوەو بەشەوو ڕۆژو بە درێژایی تەمەنی و بەو شێوەیەش کە خوای پەروەردگار بۆی بەشەرع داناوین، نەك تەنها لە ڕۆژی لە دایك بوونیداو بەس، وە لە کاتێکدا بیدعەیەو پێچەوانەی سوننەتەکانیەتی، وە بەو کارەش دوور دەکەوێتەوە لە پێغەمبەر ﷺ و بێبەریشە لێی.

وە پێغەمبەر ﷺ بێ پێویستە لەو ئاهەنگ گێڕانە بیدعەیی یە کە پێچەوانەی ئەو بە گەورە دانان و ڕێز بەخشینەیە کە خوای گەورە پێی داوە، وەك دەفەرموێت: ﴿ وَرَفَعۡنَا لَكَ ذِكۡرَكَ ﴾[53]، کە هەر کاتێك باس و یادی خوای گەورە بکرێت لە بانگ و قامەت و وتارەکاندا، ئەوا ئیللا لە دوای ئەو؛ باس و یادی پێغەمبەر ﷺ دەکرێت، وە ئەوەش بەسە بۆ بە گەورە دانان و خۆش ویستن و نوێ بوونەوەی زیکرو یادی و سوور بوون لەسەر شوێن کەوتنی سوننەتەکانی.

وە خوای گەورەش لە قورئاندا هیچ منەتی بەسەر موسڵماناندا نەکردووە بە لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، بەڵکو منەتی بەسەردا کردوون بە ناردنی وەك پێغەمبەر؛ خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ لَقَدۡ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ إِذۡ بَعَثَ فِيهِمۡ رَسُولٗا مِّنۡ أَنفُسِهِمۡ ﴾[54]، واتە: (بە ڕاستی خوای گەورە منەتی بەسەر موسڵماناندا کردوەو نیعمەتی بەسەردا ڕشتوون بەوەی کە پێغەمبەرێکی لەناو خۆیاندا بۆ ناردوون)، وە هەروەها دەفەرموێت: ﴿ هُوَ ٱلَّذِي بَعَثَ فِي ٱلۡأُمِّيِّـۧنَ رَسُولٗا مِّنۡهُمۡ ﴾[55]، واتە: (ئەو خوایەی کە لەناو خۆیاندا پێغەمبەرێکی بۆ ناردوون).

شوبهەی چوارەم:

وە شوبهەیەکی تریان ئەوەیە کە دەڵێن: مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ پاشایەکی دادپەروەرو شارەزا دایهێناوەو مەبەستی نزیك بوونەوە بووە لە خوای گەورە.

وەڵامی ئەوەش ئەوەیە کە: بیدعە لە هیچ کەسێك قبوڵ ناکرێت؛ جا ئەو کەسە هەر کەسێك بێت، وە لە هەمان کاتدا نیەت پاکیش کاری ناشەرعی و خراپ حەڵاڵ ناکات ئەمە لە لایەك، وە لە لایەکی تریشەوە ئەو کەسە کە شارەزاو دادپەروەر بووە ئەوەی لێ ناخوێنرێتەوەو وەر ناگیرێت کە کەسێکی بێ تاوان و مەعصوم بووە.

شوبهەی پێنجەم:

وە شوبهەیەکی تریان ئەوەیە کە دەڵێن: بە ڕاستی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان لە بیدعە چاکەکانە (البدعة الحسنة)؛ لەبەر ئەوەی سوپاس کردنی خوای گەورەیە لەسەر لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ.

---

53 الشرح/٤

54 آل عمران: ١٦٤

55 الجمعة: ٢

ئەم شوبهەیەش بەوە وەڵام دەدرێتەوە کە: لە بیدعەدا هیچ شتێکی چاك و باش نیە، چونکە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: (مَن أحدَثَ في أمرِنا هذا ما لَيسَ مِنهُ فَهوَ رَدٌ)[٥٦]، وە هەروەها فەرمویەتی: (فإنَّ كل بدعة ضلالة)؛ بە پێی ئەم فەرمودانە پێغەمبەر ﷺ حوکمی دا بەسەر هەموو بیدعەیەکدا کە گومڕایی یە، کەچی ئەوانیش دەڵێن: هەموو بیدعەیەك گومڕایی نیە، بەڵکو ئەمە بیدعەیەکی چاك و حەسەنەیە!!!

(ابن رجب) ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە شەرحی (الأربعون النووية)دا دەڵێت: (پێغەمبەر ﷺ کە دەفەرموێ: (كل بدعة ضلالة)، ئەوە یەکێکە لە قسە کۆکراوەو پڕ ماناکانی پێغەمبەر ﷺ و وە هیچ شتێکی لێ دەرناچێت، وە بنچینەیەکی گەورەو سەرەکیە لە بنچینەکانی دین، وەك ئەو فەرمودەیەی وایە کە دەفەرموێت: (من أحدث في أمرنا هذا ما ليس منه فهو رد)[٥٧]؛ وە هەر کەسێك شتێك دابهێنێت و بیداتە پاڵ دین و وە هیچ بنچینەیەکیشی نەبێت لە دیندا کە بۆی بگەڕێتەوە، ئەوە گومڕایی یەو دینی پیرۆزی ئیسلام بەریە لەو کارە داهێنراوە، وە ئەمەش هەموو بابەتەکانی عەقیدەو بیرو باوەڕو کردارەکان و وتە ئاشکراو پەنهانەکان دەگرێتەوە)[٥٨].

وە ئەوانەش هیچ بەڵگەیەکیان بە دەستەوە نیە لەسەر ئەوەی کە ئەم بیدعەیە، بیدعەیەکی چاك وباشە تەنها چەند شتێك نەبێت، ئەوانیش:

أ- وتەی (عمری کوڕی خطاب) ڕەزای خوای لێ بێت کە دەربارەی نوێژی (تەڕاویح) فەرموی: (نعمت البدعة هذه).

ب- وە چەند شتێکیش داهێنراون و هاوەڵان و پێشین ئینکاریان نەکردووە؛ وەك: کۆکردنەوەی قورئان لە یەك کتێبدا، وە نوسینەوەی فەرمودەکانی پێغەمبەر ﷺ.

وە وەڵامی ئەم شوبهانەش ئەوەیە کە:

ئەم کارانە هەمویان بنچینەیەکیان هەیە لە شەرعداو بیدعە نین:

- عومەری کوڕی خطاب ڕەزای خوای لێ بێت کە فەرمویەتی: (نعمت البدعة هذه) مەبەستی بیدعە بووە لە ڕووی زمانەوانیەوە نەك لە ڕووی شەرعیەوە، وە هەر شتێك بنچینەیەکی هەبێت لە شەرعداو بگەڕێتەوە سەری، وە وتراش ئەوە بیدعەیە؛ ئەوە لێرەدا مەبەست لێی بیدعەی زمانەوانیە نەك بیدعەی شەرعی، چونکە بیدعەو داهێنان لە شەرعدا هیچ بنچینەیەکی نیە کە بگەڕێتەوە سەری.
- وە (تەڕاویح) کردنیش پێغەمبەر ﷺ چەند شەوێك بۆی ئەنجام دان و ئەوانیش لە دوایەوە ئەنجامیان دا، بەڵام لە دواییداو لە ترسی ئەوەی واجب بکرێت لەسەر ئوممەتەکەی وازی لێ هێنا، وە هاوەڵانیش ڕەزای خوایان لێ بێت بەردەوام بوون لەسەری‌و ئەنجامیان دەدا بە کۆمەڵ کۆمەڵ و بە جیا لە ژیانی پێغەمبەر ﷺ و لە دوای مردنیشی، تا ئەو کاتەی عومەری کوڕی خەتتاب ڕەزای خوای لێ بێت کۆی کردنەوە لە دوای یەك پێش نوێژ (امام)داو بەو شێوەیەی کە لە دوای پێغەمبەر ﷺ ئەنجامیان دەدا، وە ئەمەش هیچ بیدعە نیە لە شەرعدا.

---

56 سبق تخريجه

57 سبق تخريجه

58 جامع العلوم والحكم ص/٢٣٣.

- وە کۆکردنـەوەی قورئـانیش لـە یـەك کتێبـدا، بەهـەمان شـێوە بـنچینەیەکی هـەبووە لـە شـەرعدا، چـونکە پێغەمبەر ﷺ فەرمانی کرد بە نوسینەوەی قورئان، بەڵام ئەو کات بە جیا جیا دەنوسرا، وە هاوەڵان کۆیان کردەوە لە یەك کتێبدا تا بپارێزرێت.

- وە نوسینەوەی فەرمودەش بە هەمان شێوە بنچینەی هەبووە لە شەرعدا؛ وە پێغەمبـەر ﷺ فـەرمانی کـرد بە چەند هاوەڵێکی نوسینەوەی هەنـدێ لـە فـەرمودەکانی، وە کـە نـەش دەنوسـرایەوە لەسـەردەمی ئـەودا ﷺ بـە شێوەیەکی گشتی، ئەوە ڕێگرێك هەبوو لە نوسینەوەی دا، ئەویش ترسان بـوو لـەوەی کـە لەگـەڵ قورئـانی پـیرۆزدا تێکەڵ ببێت، لە کاتێکدا فەرمودەی پێغەمبەریشە ﷺ، وە کاتێکیش کۆچی دوایـی کـرد ﷺ، ئـەو ڕێگـرە نـەما لـە بەردەم نوسینەوەیدا؛ چونکە قورئان تەواو بوو لە پێش مردنی پێغەمبەر ﷺ، ئەوە بـوو موسـڵمانانیش دوای ئـەوە هەستان بە نوسینەوەی سوننەت و فەرمودەکانی پێغەمبەر ﷺ بۆ پاراسـتنی لـە نـەمان و لـەناو چـوون، وە خـوای گەورە پاداشتیان بداتەوە لەسەر ئیسلام و موسڵمانان بە باشترین پاداشت؛ لەوەی کـە قورئـانی پـیرۆزو سـوننەت و فەرمودەی پێغەمبەریان ﷺ پاراست لە لەناو چوون و گاڵتەی گاڵتە جاڕان.

وە دیسان پێیان دەوترێت: بۆچی ئەم سـوپاس کردنـی نیعمەتـە –بـە گومـانی ئێـوە– ئـاوا دوا کـەوت؟!! وە باشـترینی سـەدە لـە هـاوەڵان ڕەزای خوایـان لـێ بێـت و شـوێن کـەوتوان و شـوێن کـەوتوانی ئـەوانیش پێـی هەڵنەستان؟!! لە کاتێکدا ئەوان گەورەترین و زۆرتـرین خۆشەویـستیان هـەبوو بـۆ پێغەمبـەر ﷺ، وە سـور تـریش بوون لەسەر کاری چاکەو هەستان بە سوپاس کردنی خـوای گـەورە لەسـەر نیعمەتـەکانی، وە ئایـا ئـەوەی بیدعـەی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕانی داهێناوە بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ زیاتر ڕێنمـویی و هیدایـەت دراو بووە لەوان و سوپاس کردنیشی بۆ خوای گەورە لەسەر نیعمەتەکانی گەورەتر بووە لەوان؟!! حاشا وكلاّ.

شوبهەی شەشەم:

وە هەروەها شوبهەیەکی تریان ئەوەیە کە دەڵێن: بیدعە دەکرێت بە پێنج بەشـەوە؛ ئـەویش بیدعـەی (واجـب و سوننەت و ڕێگە پێدراوو مەکروهو حەرامە!!!)، وە ئەوەی کـە ئێمـەش ئـەنجامی دەدەیـن دەکەوێتـە ژێـر بیدعـەی (سوننەت یان ڕێگە پێدراوەوە)، بۆیە ئێمە لە ئەنجامدانی پاداشتمان دەست دەکەوێت!!!

شێخی پێشەوا أبو حفص تاج الدين الفاكهاني ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە کتێبی (المورد في عمل المولد)دا وەڵامی ئەم شوبهەیە دەداتەوەو دەڵێت: (بە کۆڕای زانایان ئەوە واجب نیە، وە هەروەها سوننەتیش نیە؛ چونکە حەقیقـەتی سوننەت: ئەوەیە کە شەرع داوای کردبێت بەبێ ئەوەی لەسەر وازهێنانی لۆمە کرابێت، وە ئەمەش شەرع ڕێگەی پـێ نەداوە، وە هاوەڵانیش ئەنجامیان نەداوە، وە هەروەها شوێن کـەوتوان و زانـا ڕاسـتەقینەو بـەرزەکانیش ئـەنجامیان نەداوە).

وە هەروەها دەڵێت: (وە دروستیش نیە موباح و ڕێگە پێدراو بێت، چونکە بیدعەو داهێنان لـە دینـدا بـە کـۆڕای موسڵمانان ڕێگە پێدراو نیە).

پاشان دەڵێت: (هیچ شتێك نەماوە تەنها ئەوە نەبێت کە یان مەکروهە، یان حەڕامە، وە ئەو کاتەش قسە کردن دەربارەی لە دوو ڕووەوەیە:

یەکەمیان: ئەوەیە کە کەسێك بە ماڵی خۆی ئەنجامی دەدات بۆ مـاڵ ومنـداڵ و خـاوو خێزانـی، وە ئـەم کـۆڕو کۆبوونەوەیە جگە لە خواردن هیچی تر نیە، وە لە گوناهو تاوان نزیك نابنەوە، وە ئەوەی کـە وەصـفمان کـرد ئـەوە

بیدعەیەکی مەکروهەو ڕێگە پێ نەدراوە، لەبەر ئەوەی کە زاناو خواپەرستانی پێشوو، ئەوانەی کە شارەزای ئیسلام و زانای سەردەم وخەڵك بوون، ئەنجامیان نەداوە.

دووەمیان: وە لە خاڵی دووەمیاندا ئاماژە بە کۆمەڵێك کاری ناشەرعی دەکات کە تیایاندا ئەنجام دەدرێت، لەوانە: ئەنجامدانی گوناهو تاوان و کاری ڕێگە پێ نەدراو، وە هەروەها ووتنی گۆرانی و لێدانی دەف[59] و کۆبوونەوەو تێکەڵ بوونی پیاوان و ئافرەتان بە یەکەوەو ڕۆچونیان لە ناو هەواو ئارەزووی خۆیاندا.

ئینجا دەربارەیان دەڵێت: (هیچ دوو کەسێك خیلافیان نیە لە حەرامێتی ئەو شتەدا، وە هەروەها هیچ مرۆڤێکی خاوەن کەسایەتی و عاقڵ و تێگەیشتوو ئەوە بە باش نازانێت)[60].

شوبهەی حەوتەم

وە هەندێکی تریان ئەم شوبهەیە دەهێننەوەو دەڵێن: بە ڕاستی ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ دەرخستنی خۆشەویستیە بۆی؛ وە دەرخستنی خۆشەویستیش بۆی شتێکی شەرعی و ڕێگە پێدراوە ! ! !

وەڵام: گومانی تێدا نیە کە خۆش ویستنی پێغەمبەر ﷺ پێویستە لەسەر هەموو موسڵمانێك، وە زیاتر لە خۆشویستنی نەفسی خۆی و مناڵ و دایك و باوك و هەر هەموو خەڵکی، بەڵام ئەمەش مانای ئەوە نیە کە شتێك دابهێنین و بە شێوەیەك خۆشەویستی بۆ دەر ببڕین کە شەرع بۆی دانەناوین، بەڵکو خۆشویستنی؛ گوێ ڕایەڵی کردن و شوێن کەوتنی دەگرێتەوە، کە ئەمەش گەورەترین دەربڕینی خۆشەویستیە بۆی ﷺ.

وەك ئیمامی شافعی ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەڵێت:

لو كان حبك صادقاً لأطعته إنّ المحب لمن يحب مطيع

واتە: (ئەگەر خۆشەویستیەکەت ڕاستەقینەیە بۆی ئەوا گوێ ڕایەڵی دەکەیت، چونکە بە ڕاستی خۆشەویست بۆ خۆشەویستەکەی گوێ ڕایەڵە).

وە هەروەها خۆش ویستنی پێغەمبەر ﷺ زیندوو کردنەوەی سوننەتەکانی دەگرێتەوە، وە گرتنی بە خرێکان و دوور کەوتنەوەش لە هەموو ئەو شتانەی کەوا پێچەوانەی سوننەتەکانیەتی و نەهی لێ کردوون، وە بێ گومان هەر شتێك کە پێچەوانەی سوننەتەکانی بێت ئەوە بیدعەیەو قێزەونەو سەرپێچیەکی ئاشکرای پێغەمبەرە ﷺ؛ وە ئاهەنگ گێڕانیش بە بۆنەی لە دایك بوونی ئەوو جگە لەویش لە بیدعەکانە، وە نیەتی پاکی شەرعیەت بە داهێنان و بیدعە نادات لە دیندا؛ چونکە دین لەسەر دوو بنچینەی سەرەکی وەستاوە، ئەوانیش: (الإخلاص والمتابعة)ن، واتە: (تایبەت بێت و لەبەر خاتری خوای گەورە ئەنجام بدرێت وە هەروەها بەو شێوەیەش بێت کە پێغەمبەر ﷺ

---

[59] وە لە سەردەمی خۆماندا دەبینین کە بەناوی هونەری ئیسلامیەوە چەندەها ئالەت و ئامێری تر لەو جۆرە بۆنەو ئاهەنگانەدا بەکار دەهێنرێن کە گومان لەوەدا نیە کە هەموویان حەرامن و شەرع ڕێگەی پێ نەداون، کەچی زۆرێك بەناو زاناو بانگەوازی کاران بۆ ئاینی پیرۆزی ئیسلام لە کتێب و بلاوکراوەو ڕۆژنامەکانیان خۆیان و خەڵکیش گومڕا دەکەن بەوەی کە ئەم ئامێرانەی مۆسیقا حەڵاڵن و هیچیان لەسەر نیە، وە بینیتان کە فاکهانی ڕەحمەتی خوای لێ بێت باسی دەف دەکات؛ ئەی کە لەسەردەمی ئێمەدا ژیابایە دەبوو چی بەو خەڵکانە وتبایە کە باسمان کردن؟! ! وە بۆ شارەزایی زیاتر دەربارەی حوکمی ئامێرەکانی مۆسیقا بڕوانە کتێبی (تحريم آلات الطرب)ی شێخ ئەلبانی ڕەحمەتی خوای لێ بێت.

[60] **بڕوانە**: المورد في عمل المولد، للفاكهاني، بتحقيق علي الحلبي، (ص١٠-١٢).

ئەنجامی داوە)، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُۥٓ أَجْرُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴾[٦١]، واتە: (هەر کەسێك ڕوو بکاتە خواو لەو زیاتر کەسی تر نەپەرستێت لە هەمان کاتدا چاکەکاریش بێت، ئەوە پاداشتی لای خوای گەورەیەو توشی هیچ ناخۆشی و ترس و بیمێکیش نابێت). (أسلم وجهه) ئیخلاسە بۆ خوای گەورە، (وهو محسن)، بریتیە لە شوێن کەوتنی پێغەمبەر ﷺ و (پێکان)ی سوننەتە.

شوبهەی هەشتەم:

وە یەکێکی تر لە شوبهەکانیان ئەوەیە کە دەڵێن: لە زیندوو کردنەوەو ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوەو خوێندنەوەی سیرەو ژیانی پێغەمبەر ﷺ لەو یادەدا، زیاتر سوورمان دەکات لەسەر شوێن کەوتنی!!!

لە وەڵامدا پێیان دەڵێین: بە ڕاستی خوێندنەوەی سیرەو ژیانی پێغەمبەر ﷺ وە شوێن کەوتنی؛ بەردەوام کارێکی داواکراوە بە درێژایی ساڵ و درێژایی تەمەن، بەڵام تایبەت کردنی ڕۆژێکی دیاری کراو بەو بۆنەیەوە بە بێ بەڵگەو دەلیل ئەوا بە دڵنیایی یەوە بیدعەیە، وە (هەموو بیدعەیەکیش گومڕاییە)، وە بیدعەش هیچ بەرهەمێکی نابێت تەنها دوور کەوتنەوە نەبێت لە سوننەت و ڕێبازی پێغەمبەر ﷺ[٦٢].

شوبهەی نۆیەم:

وە لە شوبهەیەکی تریاندا دەڵێن: ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، دەربڕینی دڵخۆشی و شادومانیە بەو بۆنەیەوە.

وەڵامی ئەم شوبهەیە بەم شێوەیە دەدەینەوە:

- بێ گومان بەڵگە لەسەر دروستی کارێك یان دروست نەبوون و ڕێگری کردن لێی لە خۆش حاڵی و شادومانی یان دڵ تەنگی و غەمباری خەڵکی وەرناگیرێت، بەڵکو لە قورئان و سوننەت و کۆڕای زانایان (اجماع العلماء) وەر دەگیرێت، وە ئەوانەش کە بانگەوازی دەکەن بۆ دروست بوون و شەرعیەت دان بە مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بەم بۆنەیەوە، هیچ بەڵگەیەکیان بە دەستەوە نیە نە لە قورئان و نە لە سوننەت و نە لە کۆڕای زانایان، هەر بۆیە ئەم بانگەوازی بۆ کردنەیان پوچەڵەو ڕەت دەکرێتەوە بە سەریاندا.
- سوننەتی ڕاست و دروستی پێغەمبەر ﷺ دەلالەت دەکاتە سەر زەم کردن و بە خراپ دانانی بیدعەو خۆ پاراستن و وریا بوون لێی، وە بیدعەی مەولودیش یەکێکە لەو بیدعە داهێنراوانەی کە دوای ماوەیەکی زۆر لە مردنی پێغەمبەر ﷺ داهێنراوەو لەناو ئەو بیدعانەدایە کە پێغەمبەر ﷺ زەمی کردوون و وریایی و پارێزی داوە بە ئوممەتەکەی دەربارەیان.
- وە هەروەها پێویستە لەسەر موسڵمان کە بەردەوام دڵخۆش بێت بە پێغەمبەر ﷺ و سەڵاواتی لەسەر بدات و بەردەوام سوننەتەکانی جێ بەجێ بکات وشوێنیان بکەوێت، نەك ئەو دڵخۆشیە کورت هەڵبێنێ لە تەنها شەوو

---

[61] البقرة: ١١٢

[62] شوبهەی یەکەم تا حەوتەم لە (حکم الإحتفال بذکری المولد النبوي) نوسینی شێخ (صالح بن فوزان الفوزان) لاپەڕە (١٤٣ – ١٤٨) وەرگیراوە کە لە کتێبی (حقوق النبي بین الإجلال والإخلال) لەگەڵ کۆمەڵێك بابەتی تردا کە هەموویان پەیوەندیان بە مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕانەوە هەیە بڵاو کراوەتەوە، کە کتێبی ناو براو کۆمەڵێك بابەتی بە نرخی تێدا کۆکراوەتەوە کە هەمویان دەربارەی بیدعەی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕانن بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ.

ڕۆژێك لە ساڵێكداو لەو شەوو ڕۆژەش تەنها لە ئاهەنگێك و مەولود خوێندنەوەیەكدا كە هیچ بنچینەیەكی نیە لە ئایینی پیرۆزی ئیسلامدا[63].

شوبهەی دەیەم:

وە لە شوبهەیەكی تردا دەڵێن: ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوە بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، گەیاندن و بەجێهێنانی بەشێك لە حەق و مافە گەورەكانی پێغەمبەرە ﷺ لەسەرمان، چونكە خوای گەورە بەهۆی ئەوەوە ئێمەی هیدایەت داوەو لە ئاگر ڕزگاری كردوین و لە گومڕایی و تاریكایی دەری هێناوین بۆ نورو ڕۆشنایی.

لە وەڵامی ئەم شوبهەیەدا دەڵێین:

یەكەم: بە ڕاستی ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ و مەولود خوێندنەوەو دانان و دیاری كردنی ئەو ڕۆژە بە جەژن، هیچ بریتی نیە لە گەیاندن و جێ بەجێ كردنی مافەكانی پێغەمبەر ﷺ لە سەرمان، بەڵكو لە ڕاستیدا بێ ڕێزی نواندنە لە بەرامبەر پێغەمبەردا ﷺ لە دوو ڕووەوە:

١- ئەوانەی ئاهەنگ دەگێڕن بەو بۆنەیەوە ڕۆژێكیان بە جەژن داناوە كە ئیزنی خوای گەورەی لەسەر نیەو پێغەمبەریش ﷺ فەرمانی پێ نەكردووە، وەك (ئیمام مالیك) ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەفەرموێت: (هەر كەسێك بیدعەیەك لە ئیسلامدا دابهێنێت و بە چاكیشی بزانێت، ئەوە بە ڕاستی وا گومان دەبات كە پێغەمبەر ﷺ خیانەتی لە پەیام و ئایینی خوادا كردووە، چونكە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ﴾[64]، وە هەر شتێكیش ئەو ڕۆژە (سەردەمی پێغەمبەر ﷺ) دین نەبوبێت ئەوە ئەمڕۆ نابێت بە دین).

٢- وە بە ڕاستی سەرپێچی فەرمانەكانی پێغەمبەریان ﷺ كردووە، بەوەی كە پێغەمبەر ﷺ لە زۆر فەرمودەدا وریایی و ئاگاداری داوە لە ئەنجام دانی بیدعەو كاری داهێنراو لە شەرعدا، بەڵام ئەوان گوێ نادەن بەو فەرمودە ڕاستانەی كە فەرمونی و مانای فەرمودەكان دەگۆڕن، لەو فەرمودانەش: (وشر الأمور محدثاتها) وە هەروەها (وكل محدثة بدعة، وكل بدعة ضلالة، وكل ضلالة في النار) وە هەروەها (من عمل عملاً ليس عليه امرنا فهو ردٌ).

دووەم: وە هەروەها پێیان دەوترێت: بە ڕاستی جێ بەجێ كردنی حەق و فەرمانەكانی پێغەمبەر ﷺ تەواو نابێت تەنها بە گوێ ڕایەڵی كردن و شوێن كەوتنی ڕێنومایی یەكانی و دەست گرتن بە سوننەتەكانی و بڵاو كردنەوەی بانگەوازەكەی نەبێت، وە هەروەها دوور كەوتنەوە لە هەموو شتێك كە پێچەوانەی فەرمانەكانی ئەو بێت، وە بەجێ هێنانی مافەكانی پێغەمبەر ﷺ هیچ كاتێكی دیاری كراوی بۆ نیەو بەڵكو لە هەموو كاتێكدا واجبە، وە هەر كەسێك وا گومان ببات كە هەندێ لە حەق و مافەكانی پێغەمبەر ﷺ لەو شەوو ڕۆژەدا بەجێ دەهێنێت، ئەوە هیچ گومانی تێدا نیە كە لە حەق و مافەكانی پێغەمبەری ﷺ كەم كردۆتەوە.

سێیەم: وە هەروەها ئەو مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕانە لە شەوو ڕۆژی لە دایك بوونی پێغەمبەردا ﷺ، بە هیچ شێوەیەك لە شێوەكان پێغەمبەر ﷺ ئەنجامی نەداوە، وە هەروەها سوننەت و عیبادەتی پێغەمبەر ﷺ لە شەوی لە دایك بوونیدا هیچ جیاوازیەكی نەبووە لەگەڵ هیچ شەوێك لە شەوەكانی تردا، وە هیچ شتێكیش نەهاتووە دەربارەی ئەوەی كە ئەو شەوەی دیاری كردبێت بە شتێك لە عیبادەت كردن، وە هەروەها خەڵكیشی كۆ

---

[63] بروانە: (الرد القوي على الرفاعي والمجهول وابن العلوي) ص/(١١٩ – ١٢٠).

[64] المائدة: ٣

نەكردۆتەوە بۆ خوێندنەوەو باس كردنی چاكەكانی و ژیانەكەی و گوێ گرتن لێیان. وە خێرو چاكەش هەمووی لە دەست گرتن بە سوننەت و ڕێنومایی یەكانیەتی ﷺ، وە هەروەها وازهێنانە لە هەموو ئەو شتە زیاد كراوو بیدعانەی كە خەڵكی لە دوای ئەو دایان هێناون[65].

شوبهەی یانزەهەم:

لە شوبهەیەكی تریاندا دەڵێن: مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بەو بۆنەیەوە، كۆبونەوەیەكە بۆ زیندوو كردنەوەی یادی پێغەمبەر ﷺ، وە ئەمەش كارێكی شەرعی و ڕێگە پێدراوە لە ئیسلامدا، بە قیاس كردنی لەگەڵ كارو كردەوەكانی حەج.

وەڵام:

یەكەم: گومان بردن بەوەی كە كۆبونەوەو دانیشتن لە مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕاندا بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ كارێكی شەرعی و ڕێگە پێدراوە؛ ئەوە قسە كردنە لەسەر وتەكانی خوای گەورەو پێغەمبەر ﷺ، لەبەر ئەوەی خوای گەورە كۆبونەوەو دانیشتنی بۆ یادی پێغەمبەر ﷺ نە لە ڕۆژی لە دایك بوونی و نە لە ڕۆژەكانی تردا بە شەرع دانەناوەو وە پێغەمبەریش ﷺ شەرعیەتی پێ نەداوە نە بە كردارو نە بە گوفتار.

دووەم: وە هەروەها گەورەترین هەڵەو نەزانی ئەوەیە كە بیدعەی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ قیاس بكرێت بەسەر كارو كردەوەكانی حەجدا، كە ئەمەش خراپترین و فاسدترین قیاسە كە دەكرێت لە نێوان كارو كردەوەكانی حەج، وە خوای گەورە بە شەرعی دانەناوە بۆ بەندەكانی، بەڵكو دانراوی شەیتانەو ڕازاندویەتەوە بۆ خەڵكی نەزان و نا تێگەیشتوو بە ناوی دینەوە بە هۆی فاطمیەكان و سوڵتان مظفری هەولێرەوە[66].

شوبهەی دوانزەهەم:

یەكێ لەو شوبهانەی تریان كە دەیهێننەوە ئەوەیە كە دەڵێن: ڕاستە پێغەمبەر ﷺ ئاهەنگی بۆ لە دایك بوونی خۆی نەگێڕاوەو مەولودی نەخوێندۆتەوە؛ بەڵام لە هەمان كاتدا لە هیچ فەرمودەیەكیدا باسی لە خراپی ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوە بەم بۆنەیەوە نەكردووەو بە هیچ شێوەیەكیش نەهی لێ نەكردووە، وە لە قسە كردن دەربارەی شوبهەكەیان بەردەوام دەبن و دەڵێن: وە كە ئێمەش ئاهەنگ دەگێڕین و مەولود دەخوێنینەوە، ئەوە هیچ بێ فەرمانی و سەرپێچیەكمان لە بەرامبەر سوننەت و فەرمودەكانی پێغەمبەر ﷺ نەكردووە!!!

لە وەڵامی ئەم شوبهەدا بە پشتیوانی خوای پەروەردگار دەڵێین:

ڕاستە كە پێغەمبەر ﷺ لە هیچ فەرمودەیەكیدا نەهی لە مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونیەوە نەكردووەو تەنانەت هەر باسیشی نەكردووە، بەڵام هێنانەوەی ئەم شوبهەیەو كردنی بە بەڵگە بۆ شەرعیەت دان بەو بیدعەیە (مەولود)، جگە لە ناشارەزایی و بێ ئاگایی ئەم كەسانە لە سوننەتی پێغەمبەر ﷺ هیچی تر ناگەیەنێت.

چونكە بە ڕاستی پێغەمبەر ﷺ دوو جۆر سوننەتی بۆ ئێمە بە جێ هێشتووە، كە ئەوانیش بریتین لە:

---

65 بڕوانە: (الرد القوي على الرفاعي والمجهول وابن العلوي) ص/(١٤٢ – ١٤٦).

66 بڕوانە: (الرد القوي على الرفاعي والمجهول وابن العلوي) ص/(١٦٩ – ١٧٢).

یەکەم: (السنة الفعلية) واتە: (ئەو شتانەی کە پێغەمبەر ﷺ بە کردەوە ئەنجامی داون، وە ئەنجام دان و جێ بەجێکردنیان دەبێت بە سوننەت بۆ ئێمە).

دووەم: (السنة الترکية) واتە: (ئەو شتانەی کە پێغەمبەر ﷺ وازی لێ هێناون و ئەنجامی نەداون، وە ئەم جۆرەشیان وازهێنان لێیان و ئەنجام نەدانیان بۆ ئێمە دەبێت بە سوننەت).

وە ئەوەی کە پێغەمبەر ﷺ ئەنجامی داوەو کاری پێکردووە، ئەوە: یان پێویست و واجبە، وە یان سوننەتەو دەبێت شوێنی بکەوین، وە ئەوەش کە وازی لێ هێناوەو ئەنجامی نەداوە، ئەوە واز هێنان لێی دینەو حەق و ڕاستیە، وە دەست گرتن و شوێن کەوتنی ڕێ و شوێن و سوننەتی پێغەمبەر ﷺ هەردوو جۆرەکەی دەگرێتەوە بە بێ جیاوازی.

وە شێخ (صالح آل الشيخ) لە بابەتێکدا بە ناوی (الإقتداء بالسنة فعلاً وترکاً)دا دەڵێت: (وە یەکێك لە سوننەتەکانی پێغەمبەر ﷺ (السنة الترکية)یە، واتە: ئەو شتانەی کە پێغەمبەر ﷺ وازی لێ هێناون، ئەوەش وا پێویست دەکات کە شوێن پێغەمبەر ﷺ بکەوین لە هەموو ئەو شتانەدا کە وازی لێ هێناون، وە هەروەها ئەو شتانەش کە پێغەمبەر ﷺ وازی لێ هێناون، لە هەمان کاتدا دەیتوانی ئەنجامیشیان بدات و هیچ ڕێگرێکیش نەبووە لە ئەنجام دانیاندا لە کاتی ژیانیدا ﷺ).

هەروەها دەڵێت: (بۆ نمونە یەکێك لەو سوننەتە واز لێ هێنراوانە وەربگرە، وەك: (مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونیەوە)؛ چونکە پێغەمبەر ﷺ ڕۆژی لە دایك بوونی خۆی دەزانی، وە هاوەڵان ڕەزای خوایان لێ بێت هەوڵیان دەدا کە لە خوای گەورە نزیك ببنەوە، وە یەکێ لەو شتانەش کە هەوڵیان داوە پێی لە خوای گەورە نزیك ببنەوە بریتی بووە لە خۆش ویستنی پێغەمبەر ﷺ کەوابوو خۆش ویستنی پێغەمبەر ﷺ هەبوو، وە هیچ ڕێگرێکیش نەبوو بۆ ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوە بەو بۆنەیەوە، کەوایە نەبوونی ڕێگرێك بۆ ئەنجام دانی لەسەر دەمی پێغەمبەردا ﷺ لەگەڵ بوونی هۆکاری ئەنجام دانی، کە بریتی بوو لە خۆش ویستنی پێغەمبەر ﷺ، بۆیە داهێنان و ئەنجام دانی ئەم بیدعەیە، داهێنانێکە پێچەوانەی سوننەتە، وە پێغەمبەریش ﷺ ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوەو هاوشێوەکانی واز لێ هێناوەو ئەنجامی نەداون، بۆیە واز هێنان لێیان عیبادەتە هەروەك چۆن پێغەمبەر ﷺ وازی لەو شتانە هێناوە)[٦٧].

شوبهەی سیانزەهەم:

شوبهەیەکی تری ئەوانەی کە بایەخ بە مەولود خوێندنەوەو ئەم ئاهەنگە دەدەن ئەوەیە کە دەیانەوێت بە شێوازێکی تازەو نوێ!! ئەنجامی بدەن، ئەویش بریتیە لەو شوبهەو بۆچونەی کە (م.علی باپیر) لە کتێبی (موسڵمانی کامڵ)داو لە ژێر ناونیشانی (پێویستە چۆن یادی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ بکەینەوە؟!) چەند خاڵێکی هێناوە کە بە ڕاستی هەمویان جێگای تێڕامان و سەر سوڕمانن، چونکە شتێك کە لە بنچینەدا بیدعە بێت و نەهی لێ کرابێت، هەرچەندە شێوازو ڕوخساریشی بگۆڕدرێت هەر بیدعەیەو شەرعیەتی پێ نادرێت.

وە لەو خاڵانەی کە باسی کردوون خاڵی (چوارەم و پێنجەم)ە، کە بەم شێوەیە باس دەکات و دەڵێت:

---

67 **بڕوانە**: (مجموع ورسائل في ذم البدع و خطر الإبتداع لجمع من العلماء) (رسالة: الإقتداء بالسنة فعلاً و ترکاً) للشيخ: صالح آل الشيخ ص/(٢٤٢).

(**چوارەم**: وە ڕێ دەکەوێ خوێندنی چەند ئایەتێکی قورئان و تەفسیر کردنیان بە گوێرەی بارو دۆخ و پێویستی خەڵکەکە[68] بکرێتە بابەتی ئەو یاد کردنەوەو ئاهەنگ گێڕانە.

پێنجەم: دیسان زۆر شتێکی وێچوو گونجاوە، کە ئینسان بچێتە نێو گوڵزاری فەرمودە بە پیت و پێزەکانی پێغەمبەرەوە ﷺ و چەپکێکیان لێ بچنێ و، بە شێوەیەکی عاقڵانەو حەکیمانە مێشك و دڵی خەڵکەکە بەو عەترو گوڵاوە کە لەو چەپکە دەستگیری دەکات، گوڵاو ڕشێن و بۆن خۆش بکات)[69].

وەڵام:

(ابن الحاج) ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە کتێبی (المدخل)دا باس دەکات و وا دەبینێت کە: هەر شتێك نیەتی مەولودی لێ بهێنرێت ئەوە دەبێت بە بیدعە، تەنانەت ئەگەر لەو ڕۆژەداو بەو بۆنەیەوە خۆت خەریك بکەیت بە خوێندنەوەی کتێبی (صحیح البخاري)، کە بەم شێوەیە دەڵێت: (وە هەندێکیان واتە —ئەوانەی خەریکی مەولود خوێندنەوەن— خۆیان دەپارێزن لەوە —واتە: گوێ گرتن لە گۆرانی و شتەکانی تر—و خەریکی خوێندنەوەی فەرمودە ڕاستەکانی بوخاری و جگە لەویش دەبن لەبری ئەو شتانەی تر، لەگەڵ ئەوەشدا کە خوێندنەوەی فەرمودەی پێغەمبەر ﷺ یەکێکە لە گەورەترین عیبادەت و هۆکارەکانی لێ نزیك بوونەوە لە خوای پەروەردگار، وە بەرەکەت و خێرێکی زۆر گەورەیان تێدایە، بەڵام ئەم خێرو بەرەکەتە گەورەو زۆرانە بە مەرجێك دەست دەکەون کە بە شێوەیەکی شەرعی و دروست ئەنجام بدرێن نەك بە نیەتی مەولود!!! وە ئایا نابینیت کە نوێژ لە گەورەترین عیبادەت و هۆکانی لێ نزیك بوونەوەیە لە خوای گەورە؟ وە لەگەڵ ئەوەشدا ئەگەر مرۆڤ لە کاتێکی نادروست و نەهی لێکراودا ئەنجامی بدات ئەوە ئەو کاتە کارەکەی زەم کراوەو پێچەوانەیە لەگەڵ ئەو شەرعەی کە خوای گەورە بۆی داناوین، ئەوە ئەگەر نوێژ کە گەورەترین عیبادەتە ئەوە حاڵی بێت، ئەی جگە لە نوێژ دەبێت چۆن بێت؟!!)[70].

شوبهەی چواردەهەم:

شوبهەیەکی تریان ئەوەیە کە دەڵێن: بەڕاستی لێ بوردەیی و چاوپۆشی کردن یەکێکە لە سیفەتە جوان و بەرزەکانی ئایینە پاکو پیرۆزەکەمان، کە فەرمانی پێکردوین بەوەی کە گفتوگۆو ڕاجیاوازیدا نەرم و نیان و لێبوردە بین لە بەرامبەر موسڵماناندا.

وەڵامی ئەم شوبهەیە لە چەند ڕوویەکەوە:

١– بەڕاستی ئەم لێبوردەیی و نەرم ونیانییە لە بواری دنیاو هەڵسوکەوتی خەڵکە لەگەڵ یەکتریدا، بەڵام هاوبەش بۆ خوا دانان و بیدعەو کاری زیادە لە دینداو سەرپێچی لە فەرمانەکانی خواو پێغەمبەر ﷺ دروست نیە چاو پۆشیان لێ بکرێن، بەڵکو پێویستە دژایەتی بکرێن و بگۆڕدرێن بە پێی توانا، وەك پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (من

---

[68] لێرەشدا دیارە مامۆستا بە هەڵەدا چووە کە دەیەوێت قورئان بە گوێرەی پێویستی خەڵکەکەو ڕای ئەوان تەفسیر بکرێت وەك لە خاڵی چوارەمدا دەردەکەوێت، بێ ئاگا لەوەی کە قورئان کەلامی خوایەو دەبێت بە شێوازێك تەفسیر بکرێت و لێك بدرێتەوە کە ڕاست و دروست بێت و پێچەوانە نەبێت لەگەڵ ناوەرۆکی قورئانی پیرۆز، وە دەبێت بارو دۆخ و خەڵك لە گەڵ داواکاری و نەهیەکانی قورئان خۆیان بگونجێنن نەك بە پێچەوانەوە قورئان لەگەڵ ئەوان بگونجێنرێت.

[69] موسڵمانی کامڵ، نوسینی علی باپیر، لاپەڕە (١٥٦).

[70] كتاب (المدخل) لابن الحاج، ص/(٢٦).

رأى منكم منكرا فليغيره بيده فإن لم يستطع فبلسانه فإن لم يستطع فبقلبه وذلك أضعف الإيمان)[٧١]، واتە: (هەر کەسێك لە ئێوە خەراپەیەکی بینی ئەوا با بە دەستی بیگۆڕێت، ئەگەر نەیتوانی ئەوا با بە زمانی بیگۆڕێت، وە ئەگەر هەر نەیتوانی ئەوا با بەدڵ پێی ناخۆش بێت، وە ئەمەش لاوازترین پلەی باوەڕە).

٢- وە پێغەمبەر ﷺ بە هیچ شێوەیەك لێ بوردە نەبووە لە بەرامبەر بیدعەو بیدعەچیەکاندا، وە بە هەمان شێوە هاوەڵان و شوێن کەوتوان و پێشەوایانیش، وە ووتەش لەم بوارەوە زۆرن لە کتێبەکانی سوننەت و ئەو کتێبانەی کە لەسەر بیدعەو بیدعەچیەکان و خۆپاراستن لێیان دانراون.

بۆ نموونە کە عمری کوڕی خەتتاب ڕەزای خوای لێ بێت فەرمانی کرد بە بڕینی ئەو درەختەی کە پێغەمبەر ﷺ لە ژێریدا بەیعەتی پێدرا، کاتێك کە گەورە بوو خەڵکی دەچون بۆ ژێری و زیارەتیان دەکرد. وە بۆ وەرگرتنی نمونەی زیاتر دەتوانیت بگەڕێیتەوە بۆ ئەو کتێبانەی کە لەم بوارەدا دانراون.

---

71 (صحيح) انظر حديث رقم: ٦٢٥٠ في صحيح الجامع.